

Skolkuratorns arbete mot mobbning

- En kvalitativ studie

Av: Joanna Latoszynska

LUNDS UNIVERSITET
Socialhögskolan

Kandidatuppsats SOPA63
Höstterminen 2014

Handledare: Mikael Sandgren

Abstract

Author: Joanna Latoszynska

Title: School counselor role in work with bullying. A qualitative study.

Supervisor: Mikael Sandgren

Accessor: Tove Harnett

The aim of this study was to examine what school counselors think about their role in their work with bullying among pupils. More specifically the aim was to find out how counselors role in work with bullying look like, how counselors describe bullying from their role and which practical roles they had in their work with bullying. This study was a qualitative study, where six semistructured interviews were done. Interviews were done with six active school counselors who worked in three Swedish townships in Skåne. Two of the school counselors worked with the Olweus bullying program, there their roles as school counselors were not of big importance in bullying work. The other four of school counselors worked with bullying in their schools without any bullying program, there their role were much more important and they had much more responsibilities in work with bullying among pupils on their place of work. The complexity in counselors roles appeared be widespread, there the duties were not just in helping pupils with supportive talk, but even coworking with pupils parents and teachers, there preventive working were an important part of being in school counselors role. Working as a school counselor did not mean that one was just being in one work role but the works extent resulted in a role-set with different roles, there school counsellor were needed.

Key word: school counselors, bullying, role

Förord

Jag skulle vilja tacka alla skolkuratorer som deltog i denna studie. Tack vare Er insats, tankar, erfarenheter och åsikter var genomförande av denna studie möjlig och det är jag oerhört tacksam för!

Jag skulle även vilja tacka min handledare, Mikael Sandgren, som har kommit med tankar, idéer och kunskaper och fått mig att tänka kritiskt och utvecklas.

Och sist, men inte minst, vill jag tacka min familj och vänner som har varit ett oerhört stöd under hela min skrivprocess.

Joanna Latoszynska

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	5
1.1. Problemformulering.....	5
1.2. Syfte och frågeställningar.....	7
1.3. Uppsatsens disposition.....	7
2. Bakgrund.....	8
2.1. Begreppsdefinition	8
2.2. Det juridiska ansvaret.....	8
2.2.1. Diskrimineringslagen	8
2.2.2. Skollagen.....	9
2.3. Tidigare forskning.....	9
2.3.1. Kuratorns arbetsuppgifter på skolan.....	9
2.3.2. Vad är mobbning och vilka konsekvenser har det?.....	10
2.3.3. Arbete mot mobbning.....	12
2.3.4. Elevhälsans arbete på skolan.....	13
3. Metoddelen.....	14
3.1. Metodologisk ansats.....	14
3.1.1. Semistrukturerade intervjuer.....	15
3.2. Genomförande.....	15
3.2.1. Urval.....	15
3.2.2. Intervjupersoner.....	17
3.2.3. Tillvägagångssätt.....	18
3.2.4. Intervjuguiden.....	19
3.2.5. Metodens tillförlitlighet – reliabilitet och validitet.....	20
3.3. Analysmetod.....	21
3.3.1. Förförståelse	21
3.3.2. Kodning.....	22
3.3.3. Etiska överväganden.....	23
4. Teori – den klassiska rollteorin.....	24
5. Resultat – presentation av insamlad empiri.....	26
5.1. Komplexitet i rollen som skolkurator.....	26
5.2. Värdegrunds- och förebyggande arbete.....	29
5.3. Skolkuratorernas definition av mobbning.....	30
5.4. Skolkuratorernas roll i mobbningsarbete med ett antimobbningsprogram..	32
5.5. Skolkuratorernas roll i mobbningsarbete utan något antimobbningsprogram.	33
5.6. Arbete inom elevhälsoteamet.....	34
5.7. Sammanfattning av resultatet.....	35
6. Analys.....	35
6.1. Diskussion med utgångspunkt i tidigare forskning.....	35
6.1.1. Mobbing som problematiskt fenomen.....	35
6.1.2. Skolkuratorernas roll i mobbningsarbete. Central eller perifer?.....	37
6.1.3. Skolkuratorernas praktiska arbete med mobbing.....	38
6.2. Diskussion med utgångspunkt i teorin.....	39
7. Uppsatsens sammanfattning och avslutande diskussion.....	42
8. Referenser.....	45
9. Bilagor.....	47
Bilaga 1.....	47
Bilaga 2.....	48

1. Inledning

Mitt intresse för skolkuratorns roll i arbetet mot mobbning väcktes under min socionompraktik som jag gjorde under socionomstudierna vid Lunds Universitet, Campus Helsingborg. Praktiken gjordes på ett av Skånes HVB-hem, där en stor del av arbetsdagen bestod av samtal med ungdomar. I dessa samtal upptäckte jag ett återkommande tema, nämligen mobbning och vikten av en skolkurator. Under praktiken har jag fått en bred bild av ungdomarnas erfarenheter och beskrivningar av mobbning. Dessutom har jag fått dela ungdomarnas syn på vikten av en närvarande och tillgänglig skolkurator som var till stor nytta på deras respektive skolor. Eftersom jag redan hade kännedom om hur ungdomarna upplevde sin skolsituation blev jag nyfiken på hur den andra sidan förhöll sig till mobbning på skolan och då menar jag de yrkesverksamma skolkuratorerna och deras arbete mot mobbning.

1.1. Problemformulering

Varje dag är det tiotusentals elever som måste gå till skolan fyllda av oro och ångest inför risken att bli retade, hotade och slagna. En del barn och ungdomar låtsas ibland vara sjuka, för att i varje fall slippa den rums- och tidsbundna mobbningen och kränkningen. (Olsson 2014)

Så skriver psykolog och kurator Christer Olsson (2014) i en debattartikel ”Blunda inte för mobbningen i skolan” i *Borås Tidning*. Att flera tusen barn och unga känner ångest inför att gå till skolan och där spendera långa timmar är skrämmande och därför något som vuxna behöver ta på allvar. Friendsrapporten (Friends 2014) visar att elever i allmänhet trivs i skolan. Trots höga siffror på trivsel har fortfarande var femte elev, det vill säga ungefär 60 000 ungdomar i Sverige blivit utsatt för kränkande behandling eller mobbning under det senaste året.

Trots att det både i skollagen och diskrimineringslagen finns förbud mot mobbning och alla former av diskriminerande eller kränkande behandlingar, förekommer det. Då och då uppmärksammar media förekomsten av mobbning på skolorna samt vilka konsekvenser den kan få för de elever som utsätts. I media uppmärksammas mobbningsproblematiken med starka rubriker, där ett exempel är artikel ”Fler skolkuratorer kan bidra till att rädda liv” av Arrhenius et al. (2014). Arrhenius et al skriver att de ungdomar som tar livet av sig, visas till övervägande del ha blivit utsatta för mobbning. För att förebygga mobbning måste elevhälsan på skolan stärkas, både i det förebyggande och i akuta arbetet. Lagens uttryck ”tillgång till” en skolkurator har givit skolorna tolkningsmöjlighet och inneburit att skolkuratorer ofta inte

är riktigt ”tillgängliga”. Skolkuratorer finns vanligen inte på plats. Deras arbetsbelastning är stor, då elevunderlaget är alldeles för omfattande och skolkuratorer får därför prioritera bort ärenden som inte är av akut karaktär, då det inte finns tid för annat än akutarbete. Att stärka elevhälsan och öka elevhälsans resurser genom större tillgång till skolkuratorer anses kunna bidra till att minska mobbning och därigenom resultera i ett lägre antal ungdomar som tar sina liv (ibid.).

Att förebygga trakasserier, kränkande behandling eller mobbning, är en av elevhälsans viktigaste uppgifter, då inget barn ska behöva känna oro eller obehag inför att komma till skolan. Skolkuratoren är en av de viktigaste personerna i elevhälsoteamet. Denne ansvarar för omvårdnadskompetenser och sociala samt psykosociala färdigheter, enligt Gustafsson (2009 s. 133ff). Eftersom siffror på hur många ungdomar som utsätts för mobbning är höga, är det särskilt viktigt att skolkuratorerna visar sin närvaro, tillgänglighet och sitt engagemang på skolorna och på så sätt bidrar till aktivt arbete med att reducera mobbning till ett minimum (ibid.).

Även D-Wester (2005, s.7ff) menar att rollen som skolkurator är komplex. Skolkuratorns uppgift i skolan är att arbeta dels utifrån individperspektiv, där fokus ligger på den enskilda eleven; dels utifrån ett grupperspektiv, där kuratorn arbetar med grupper på skolan. Dessutom har skolkuratoren som uppgift att arbeta utifrån ett förebyggande perspektiv och med det menas att skolkuratorns arbete ska bidra till att utveckla skolans trygga miljö. Hur detta ska göras är inte självklart när skolkuratoren är helt ensam i sin profession bland övrig personal som består främst av pedagoger. D-Wester beskriver det som ”att man verkar i ett system som till stor del har ett annat synsätt, förhållningssätt och arbetssätt än socionomens ursprungliga” (D-Wester 2005, s.11f). Detta visar sammanfattningsvis att samtidigt som skolkuratoren har ett *centralt* ansvar för att den sociala och psykosociala delen av skolans väl fungerandet, blir rollen som skolkurator också *perifer*, då skolkuratoren är den enda socionom på skolan bland övrig person som i övervägande del består av pedagogerna.

Mobbning berör många sfärer av ungdomarnas liv och dess konsekvenser för elevernas skolgång och skolsituation blir omfattande om mobbningen pågår under lång tid. Eftersom mobbning är en fråga som i första hand berör de sociala och psykosociala aspekterna av ungdomarnas liv, är det skolkuratoren som borde ha den centrala rollen i att bekämpa mobbning. Samtidigt befinner sig skolkuratoren på en yrkesarena fylld av pedagoger som

träffar elever flera gånger om dagen och har sådan kunskap om eleverna som skolkuratoren förmodligen har brister i. Vilken roll tillskrivs en skolkurator i arbetet mot mobbning i så fall? Styrdokument föreskriver vanligtvis inte skolkuratorns arbetsuppgifter men skolkuratoren är den enda socionom på skolan vars specifika kompetenser borde användas för elevernas bästa. Skolkuratorns kunskaper ska användas både i elevkontakt gällande mobbningsarbete och på ett mer organisatoriskt plan, det vill säga i elevhälsoteamet. Mångtydighet i skolkuratorns roll samt oklara riktlinjer i arbetet kan bli ett hinder när mobbning uppstår. Med detta menas att beroende på bristande föreskrifter om vad skolkuratorns roll i arbete mot mobbning innebär, kan det vara oklart för hur arbetet ska bedrivas utifrån skolkuratorns perspektiv.

1.2. Syfte och frågeställningar

Syfte

Mitt syfte är att belysa hur skolkuratorer uppfattar sin roll i arbetet mot mobbning på en arbetsplats där deras status består av att vara en stödfunktion.

Frågeställningar

Följande frågor har jag utgått ifrån i denna studie:

1. Hur beskriver skolkuratorer mobbning utifrån sin yrkesroll?
2. Vilken praktisk roll anser skolkuratorerna att de har i arbete mot mobbning?

1.3. Uppsatsens disposition

Denna uppsats inleds med ett kapitel där problemformulering och studiens syfte presenteras. Vidare följer ett kapitel som ger en bakgrundsinformation, där bland annat lagrum och tidigare forskning om problemet tas upp. Därefter kommer ett kapitel som handlar om metod som innehåller en beskrivning av tillvägagångssätt för studien. I nästa kapitel presenteras den teoretiska ramen för uppsatsen. Därefter kommer ett kapitel där den insamlade empirin presenteras och nästa kapitel där analysen av resultatet presenteras och diskuteras i förhållande till tidigare forskning och teori. I nästa del sammanfattas uppsatsen och avslutas med en summerande diskussion.

2. Bakgrund

2.1. Begreppsdefinition

Skolkurator och *kurator* - begreppen används synonymt i texten för att få mer variation. Med begreppen menas en yrkesverksam socionom som har sina arbetsuppgifter på en skola och arbetar som en kurator på skolan.

Skolkurativa arbetet - arbete som utförs av skolkuratorer på skolorna.

Elevhälsa, elevhälsoteam - ett team på skolan, som ska utföra hälsofrämjande arbete och göra insatser för att eleverna ska må bra och elever ska kunna uppnå kunskapsmålen. I elevhälsoteamet ingår: rektor, skolkurator, skolsköterska, skolpsykolog, studie och yrkesvägledare samt specialpedagog. I texten benämns elevhälsoteamet även med förkortning EHT.

Olweusprogram - ett antimobbningsprogram som skapades av Dan Olweus, där huvudtanken är att mobbning är ett övergrepp. Det är vuxna på skolan som har ansvar för att vara uppmärksamma och genom samarbete motverka mobbning. Utgångspunkten för detta är att den som uppmärksammar mobbning är den som också ansvarar för att ta tag i problemet. Skolpersonal ska utbildas i Olweusmetoden för att vem som helst på skolan ska kunna arbeta med den uppmärksammade problematiken.

2.2. Det juridiska ansvaret

2.2.1. Diskrimineringslagen

Diskrimineringslagens syfte är att alla, vuxna som barn ska, ha liknande rättigheter. Ingen ska utsättas för någon form av diskriminering eller kränkande behandling på grund av etniskt bakgrund, religion, sexuell läggning, funktionshinder eller ålder (SFS 2008:567, 1 kap 1, 4§§). Diskrimineringsförbudet gäller även skolan som organisation, där diskriminering är förbjuden, både från de vuxnas sida och eleverna sinsemellan. Utbildningsanordnaren det vill säga skolans huvudman, är även skyldig att utreda och vidta åtgärder, när hen får kännedom om att någon elev på skolan blir utsatt för diskriminering, sexuella trakasserier eller annan form av kränkande behandling (SFS 2008:567, 2 kap 5, 7 §§).

2.2.2. Skollagen

I samband med det som presenteras i diskrimineringslagen, har Regeringen utfärdat den nya Skollagen (SFS 2010:800) som trädde i kraft den 1 juni 2011, med särskilda föreskrifter för elevhälsa och arbete mot diskriminering på skolorna. Skollagens (2010:800) sjätte kapitel med titeln ”Åtgärder mot kränkande behandling”, ska vara ett verktyg för skolorna att bli bättre på att bekämpa mobbning. Skolans huvudman är ansvarig för att personalen på skolan följer Skollagen, men har även skyldighet att förebygga alla diskrimineringsformer samt se till att personalen utför ett målinriktat arbete för att bekämpa mobbning (SFS 2010:800, 6 kap 5§). Skolans personal har skyldighet att anmäla och utreda om de får kännedom om att någon elev blir diskriminerad eller utsätts för någon annan form av kränkande behandling (SFS 2010:800, 6 kap 10§). Disciplinära åtgärder för både vuxna och elever som bryter mot Skollagen, ska implementeras, speciellt när det gäller diskrimineringsförbud, då alla typer av kränkande behandling inskränker på elevernas trygghet och studiero (SFS 2010:800, 5 kap 3-5 §§).

2.3. Tidigare forskning

Svensk forskning om skolkuratorns roll och arbete är begränsad (Backlund 2007, s.29) och på grund av det har jag utökat sökning till internationellt forskning som är mer omfattande än den svenska. Den relevanta forskningen som jag har valt att använda ger större kunskap och förståelse för såväl mobbning som skolkuratorns arbete, yrkesroll och arbetsuppgifter. Verk som har använts är: *Elevvård i grundskolan - Resurser organisering och praktik* (Backlund 2007), *Socionomen i skolan* (D-Wester 2005), *Mobbning i skolan. Vad vet vi och vad vi kan göra* (Olweus 1991), *Mobbning bland barn och ungdomar* (Olweus 1999), *Mobbning i skolan. Fakta och åtgärder* (Olweus 2007), *Skolans texter om mobbning - reella styrdokument eller hyllvärmare?* (Forsman 2003), *The Role of the Middle School Counselor in Preventing Bullying* (Cunningham och Whitten 2007), *School leadership and counselors working together to adress bullying* (Austin, Reynolds och Barnes 2013), samt *Elevhälsa börjar i klassrummet* (Gustafsson 2009).

2.3.1. Kuratorns arbetsuppgifter och roll på skolan

Skolan är barnens näst viktigaste arena, då den viktigaste är familjen. Skolans syfte är inte enbart att ge barnen utbildning. Den ska även vara en del av barnens socialisationsprocess, där barnen utvecklar sina sociala kompetenser och sin självbild som blir en del av det egna vuxna

jaget i framtiden. Därför beskriver Backlund (2007 s.17) att skolan borde ses som en arena för socialt arbete. Skolkuratoren, som är en person på skolan som utifrån sin utbildning besitter breda kunskaper inom det sociala området blir central och i viss mån en naturlig del i arbetet med att stödja barnen i deras socialisationsprocess. Skolkuratoren med sina tvärvetenskapliga kunskaper, kontakter och sitt samarbete med parter utanför skolan, blir därigenom skolans representant för socialt arbete (Backlund 2007 s.29).

Att arbeta som skolkurator innebär inte enbart att sitta på ett kontor och ha samtal. Komplexiteten i arbetet är större och skiljer sig från den allmänna bilden av en skolkurator. D-Wester beskriver i sin bok *Socionomen i skolan* (2005) att skolkuratoren är en person som är verksam på fler än ett plan. Yrkesrollens komplexitet visas genom arbetsuppgifter som görs utifrån flera perspektiv: individperspektivet, där enskilda elever är i behov av samtal eller stöd; grupperspektivet, där skolkuratoren träffar exempelvis en grupp av killar som är oroliga för sin kompis, eller där skolkuratoren leder ett samtal med ungdomar och det förebyggande arbetet, där kuratorns centrala uppgift blir att ”medverka till att skolan utvecklas till en god miljö för lärande och utveckling” (D-Wester 2005 s.7).

Att arbeta som socionom på skolan blir ofta otydligt och svårt, eftersom skolkuratoren blir ensam i sin profession bland övrig personal som inte besitter socionomens kunskaper. D-Wester beskriver det som ”pedagogernas arena”, där skolan som arbetsplats skiljer sig stort ifrån socionomens ursprungliga kunskapsmiljö. Synsätt, arbetssätt, förhållningssätt samt lagen som personalen på skolan arbetar utifrån är helt annorlunda än vad en socionom får lära sig under sin utbildning (D-Wester 2005 s.11ff). Detta blir även tydligt när det gäller definitionen av kuratorns yrkesroll. Lärarnas arbetsuppgifter ifrågasätts inte på samma sätt som skolkuratorns, då de är tydliga och självklara, men det ser annorlunda ut när det gäller skolkuratorns arbete. Kuratorn kan ibland vara i behov av att definiera sin yrkesroll, för att klargöra vilka arbetsuppgifter hen har (ibid.).

2.3.2. Vad är mobbning och vilka konsekvenser har det?

Den allmänt kända definitionen av mobbning, som skapades av Olweus, är upprepade, negativa handlingar, som utövas mot en särskild elev eller en mindre grupp av elever, ett antal gånger eller under en vis tid, av en eller flera elever. De negativa handlingarnas syfte är att tillfoga skada, kränkning eller obehag hos en annan person. Skadan eller kränkningen kan få uttryck på olika sätt, bland annat genom ord, trakasserier, fysisk kontakt, social utfrysning

eller spridning av rykten, och i dagens elektroniska värld, även genom mobbning på internet s.k. nätmobbning (Olweus 2007, s. 57-58; 1991, s. 4). Författaren understryker att det måste finnas någon maktobalans mellan parter för att processen ska kunna kallas för mobbning (Olweus 1991, s.5). Med detta menas att den ena parten måste vara svagare, ha mindre möjlighet att försvara sig eller ibland till och med vara hjälplös, för att det ska kunna kallas för mobbning. Bråk eller gräl mellan två lika starka personer med liknande förutsättningar till försvar ska inte kallas mobbning (ibid.).

Användning av virtuella mötesplatser och sociala medier ökar bland barn och ungdomar. Detta genererar större risk för utsatthet för nätmobbning (Enochsson och Olin, 2007). Nätmobbning är en aggressiv handling som utförs med hjälp av elektroniska och digitala hjälpmedel, där handlingar är upprepade över en längre tid, mot en person som inte kan försvara sig. Den traditionella och virtuella mobbningen har gemensamma drag, dock är skillnaden att nätmobbningen ofta sker anonymt. Anonymitet och svårigheter i att upptäcka vem mobbaren är, ökar sannolikheten för mobbningens fortsättning, samtidigt som den kan förvandlas och komma till uttryck i traditionell mobbningen (Kowalski, Morgan och Limber 2012, s.506).

Utifrån Olweus forskning går det att urskilja två typer av mobbning - den *direkta mobbningen*, som innebär att en särskild person blir utsatt för kränkande behandlingar genom fysisk kontakt i form av slag, sparkar eller verbalt kränkande och den *indirekta mobbningen* som är mer förknippad med social utfrysning, försvårande för de utsatta personerna att få vänner på skolan, isolering och spridning av osanna och taskiga rykten (Olweus 1991, s. 5; 1999, s.9).

De konsekvenser av mobbning som beskrivs i Forsmans avhandling (2003 s.91ff) motsvarar Olweus inledning. Den första typen belyser ett stadium där barnet utsätts för kränkande behandling under skolåren. Den långvariga mobbningen leder ofta till att mobboffrets psykiska styrka töms och hen drabbas av utbrändhet eller psykisk utmattning. Den andra kan beskrivas som en långvarig påföljd av mobbning som skedde under skolåren. Mobboffer tenderar ofta att ta på sig rollen som syndabock i det vuxna livet, då mobbningen i den tidigare åldern påverkade deras självuppfyllelse och självbild i så stor utsträckning att de som vuxna människor tenderar att leva i skymundan och fortfarande uppfattar sig själva som inte värda större respekt eller uppmärksamhet.

2.3.3. Arbete mot mobbning

Cunningham och Whitten (2007) beskriver i sin artikel *The Role of the Middle School Counselor in Preventing Bullying*, skolkuratorns viktiga position i arbetet mot mobbning. Deras syfte med artikeln är att förstå mobbning på skolan samt ge översikt över mobbningsinterventioner utifrån skolans helhetssyn. Därefter presenteras strategier för att minska mobbning på skolorna och vikten av medvetenhet om mobbningens komplexitet. Författarna framhåller att reducering av mobbning kräver många och ofta långvariga interventioner, vars syfte är att förändra de inblandade aktörerna. För att få så bra resultat som möjligt är det av stor vikt att engagera många aktörer som kan vara verksamma på flera plan. Med det menar författarna att hela skolan engageras, både personalen, elever och elevernas vårdnadshavare (Cunningham och Whitten 2007, s.13f).

Förutom engagemang för bättre resultat för antimobbningsarbete, måste skolpersonalen öka sin medvetenhet om problemet samt vara uppmärksamma på mobbning bland elever på deras respektive arbetsplatser. Att öka medvetenheten och uppmärksamheten borde vara en av skolkuratorns arbetsuppgifter, menar Cunningham och Whitten (2007, s.16f), då skolkuratoren bör vara en person som ansvarar för skolans sociala frågor. Därigenom blir det skolkuratoren som har den centrala rollen i att bekämpa mobbning. En annan strategi som nämns är skolpersonalens övervakning och tillsyn. Strategin är starkt förknippad med uppmärksamhet från de vuxnas sida, då det är de som ansvarar för att skapa den goda och trygga miljön för barnen på skolan. Skolkuratoren borde ta på sig rollen att påminna och uppmärksamma rektorer och skolledning om mobbningens förekomst, dess konsekvenser samt vikten av snabba och effektiva interventioner i syfte att skydda barnen och skapa den trygga och goda miljön för barnens utveckling och lärande. (ibid.).

Liknande strategier för att bekämpa mobbning på skolan beskrivs även av Austin, Reynolds och Barnes (2013, s.287f). Författarna nämner dock en annan faktor som kan bidra till minskad mobbning, nämligen skolans relationer och samarbete med organisationer utanför skolans murar. Med det menas bland annat kontakter med coacher, preventivt arbete för kriminella handlingar, spridning av kunskap om droger och beroenden, men även utbildning av personalen.

Det som Cunningham och Whitten (2007, s.15ff) kallar för skol- respektive klassklimat, kallas av Austin, Reynolds och Barnes (2013, s.284) för atmosfär. Författarna i

båda artiklarna påpekar vikten av att främja den goda och trygga atmosfären i skolorna, där personalen stödjer varandra och är engagerad i mobbningsfrågor. Ändringar av klimatet på både skol- och klassnivå, har visat sig vara en stor bidragande faktor till minskning av mobbning.

2.3.4. Elevhälsans arbete på skolan

Skolans elevvårdsteam, som numera kallas för elevhälsoteam, ska finnas på varje skola. Personer som ingår i teamet ska ha olika professioner och kompetenser inom olika områden, där bland annat ska det finnas en skolsköterska och en skolläkare med sina medicinska kompetenser, en skolkurator som ansvarar för teamets och skolans sociala frågor, en specialpedagog som ger en fördjupad bild av barn och ungdomarnas svårigheter inom utveckling och lärande, en psykolog samt rektor som leder i elevhälsokonferenser, där alla som ingår i elevhälsoteamet är samlade (Gustafsson 2009, s.149ff).

Backlund (2007) är en författare som har forskat och skrivit sin avhandling inom grundskolans värld. Framförallt studerades det elevvårdens organisering och resurser, men även ledningen och det praktiska genomförande av elevvårdens mål och arbetsuppgifter diskuteras. I sin forskning har Backlund inriktat sig på att studera särskilda aktörer inom elevvården, nämligen skolsköterska, skolkurator samt skolpsykolog. Backlund (2007) beskriver i sin avhandling att det sätts stor press på skolorna som ska visa att det finns antimobbingsprogram som elevrådet, elevvårdsteamet eller skolans personal aktivt arbetar med. Hennes studie visar att alla skolor som hon har varit i kontakt med, har skriftliga riktlinjer och därigenom föreskriven hantering och handlingsplan för krissituationer just inom mobbningsproblematiken. Detta tyder på att mobbning är en fråga som förekommer ofta och som skolorna vill arbeta med. Sammanfattningsvis påpekar författaren att eftersom mobbningsproblematiken uppmärksammas i den offentliga debatten påverkar det skolornas insatser. Däremot blir inte de fina orden på papperet alltid till verkliga handlingar (Backlund 2007, s.167ff).

3. Metoddelen

3.1. Metodologisk ansats

I denna studie har en induktiv ansats tillämpats, som enligt Bryman (2011 s. 29ff) förknippas med kvalitativa metoder. Det induktiva angreppssättet innebär att en forskare inte har någon teori eller hypotes om det som undersöks (ibid.). Det induktiva angreppssättet var en utgångspunkt för denna studie, då empiri samlades in först för att uppfylla studiens syfte och besvara studiens frågeställningar. Därefter sammanställdes, diskuterades och analyserades resultatet. Eftersom en induktiv ansats valdes för denna studie, ville jag inte pröva några hypoteser utan i första hand ta reda på kuratorernas egna uppfattningar av deras roller i arbete mot mobbning, samt vilka förväntningar ställs på dem i deras respektive roller. Då jag inte är en renodlad induktiv forskare, var det inte min avsikt att skapa en ny teori. Istället valde jag att använda Mertons (1968) klassiska rollteori, som användes först under bearbetning av intervjumaterial och avgränsning av vilka delar av empiri skulle presenteras i kapitel 5. Teorin var inte en utgångspunkt under studiens gång och användes inte genomgående under skrivprocessen av studiens samtliga delar. Den användes istället som en kontrast för den insamlade empirin å ena sida och tidigare forskning å andra sida i analysen.

Då syftet med min uppsats är att belysa hur skolkuratorerna uppfattar sin roll i arbete mot mobbning, är det mest relevant att använda den kvalitativa metoden, då den möjliggör insamling av skolkuratorernas subjektiva samt informationsrika utsagor. Bryman (2011 s.340ff) beskriver att i den kvalitativa forskningen läggs tonvikt på analys och tolkning av material som består av ord och beskrivningar. Den insamlade empirin ska tolkas med utgångspunkt i den omgivning som den har samlats in i. Tyngden ska ligga på deltagarnas utsagor och tolkningar av verkligheten från den miljö de befinner sig i, där forskarens perspektiv ska minskas till minimum. Forskaren vill förstå denna verklighet som deltagarnas naturliga miljö, för att sedan kunna analysera den (ibid.). Insamling av data gjordes genom kvalitativa semistrukturerade intervjuer, som jag kommer beskriva ytterligare i nästa avsnitt av denna uppsats.

Ett argument som övervägde mitt val av kvalitativa intervjuer för denna studie är nämligen att de kvantitativa undersökningarna är mer inriktade på att mäta och tillämpa de numeriska data och resultat i sociala sammanhang. Detta var inte kunskap som var viktig eller adekvat för denna studie med tanke på studiens syfte. De kvalitativa metoder ger istället möjlighet till

större variation i kunskapen som samlas in, där fokus läggs på att presentera analys och tolkningar av kontextberoende fenomen, istället för att pröva hypoteser eller möjliggöra generaliseringar om hela befolkningen (Bryman 2011, s.150ff). Öppenhet som ska vara forskarens inställning under insamling av empiri, bidrar till att forskarens förväntningar om materialet minskas och fokus riktas på informanten. Därigenom ökar sannolikheten att kunskapen som forskaren får in blir fördjupad samt att empirins innebörd blir väsentlig för att besvara syfte och frågeställningar (ibid.). Eftersom jag ämnade undersöka respondenternas subjektiva utsagor och deras uppfattningar av deras roll i det aktiva arbetet mot mobbning, blev det kvalitativa metoder som valdes som metod för denna studie.

3.1.1. Semistrukturerade intervjuer

Bryman (2011) beskriver att semistrukturerade intervjuer handlar om att forskaren har en uppsättning av teman eller så kallade frågescheman över det som ska beröras under intervjun. Ordning för frågor eller teman som berörs under intervjusituationen kan variera, då vikten läggs på att informanten känner frihet i att svara och ge utförliga och beskrivande svar. Tonvikten läggs på att få fram det som intervjupersonen anser vara viktigt för att besvara frågan och ge sin tolkning av skeenden eller händelser. Forskaren har här även möjlighet att ställa följdfrågor för att få en mer fördjupad bild av respondenternas svar som samtidigt är av hög relevans för studien (Bryman 2011, s.206ff).

I semistrukturerade intervjuer tillämpas viss struktur, dock följs den inte i minsta detalj. Att ha möjlighet till att följa upp det som respondenterna sade samt kunna fråga vidare för att få djupare svar, var en viktig faktor som övervägde valet av just semistrukturerade intervjuer i denna studie. Samtidigt var det viktigt för mig som är en ovan intervjuare att ha någon mall över tema som jag ville beröra, för att försäkra mig om att allt det viktiga skulle tas upp. De semistrukturerade intervjuer gav mig möjlighet att röra mig fritt mellan olika teman, följa upp det som intervjupersonerna sade samtidigt som jag hade ett schema över de teman och områden som var viktiga att prata om för att besvara mitt syfte och mina frågeställningar.

3.2. Genomförande

3.2.1. Urval

En oundviklig del i alla typer av studier är urval av personer som ska vara deltagare och bidra med kunskaper till studien. Bryman (2011 s.350f) menar att i kvalitativa studier används

oftast *målstyrt* eller *målinriktat urval*, där val av personer eller enheter har direkt koppling till studiens syfte och frågeställningar. Med målinriktat urval menas att urval inte är av slumpmässig karaktär utan är mer strategiskt, då personer som väljs ska besitta den information som är relevant för studien (ibid). Det målstyrda urvalet valdes här med tanke på studiens syfte, då syftet var att undersöka hur skolkuratorer uppfattar sin roll i arbetet mot mobbning på en arbetsplats där deras status består av att vara en stödfunktion. Då studien ämnar att få reda på skolkuratorernas uppfattning om deras roll i arbete mot mobbning, är det naturligt att det är skolkuratorerna som intervjuades i denna studie. Det målstyrda urvalet grundades även i att kunna säkerställa att studiens deltagare kunde bidra med så varierad och detaljrik kunskap som möjligt.

Bryman (2011, s.392) beskriver att i kvalitativa studier vill forskaren få så stor variation som möjligt i det begränsade stickprovet och väljer därför personer som skiljer sig ifrån varandra när det gäller viktiga kännetecken (ibid.). Med tanke på detta har jag valt att fokusera på områden där skolkuratorernas arbete mot mobbning kan innebära skillnader. Detta för att säkerställa stor variation i det begränsade urvalet av intervjupersoner. Data har därigenom samlats in i tre kommuner i Nordvästra Skåne och i varje kommun har det gjorts två intervjuer.

Bryman menar att forskaren ska vara medveten om och ha klara kriterier för vilka personer som ska väljas ut till i studien (2011, s.392f). Kriterier som jag har utgått ifrån gällande val av intervjupersoner var att varje intervjuperson skulle vara en skolkurator, då jag ämnar undersöka endast skolkuratorernas uppfattning om sitt arbete mot mobbning. Det andra kriteriet var att skolkuratorer som kontaktades skulle arbeta inom grundskolan, med ungdomar i åldern mellan sju och sexton år. Avgränsning för varför det är enbart grundskolekuratorer som kontaktades var för att minska åldersspridningen gällande elever som respektive skolkuratorer arbetade med samt att denna grupp skulle vara så homogen som möjligt. Ett tredje kriterium som jag hade i åtanke under urval av intervjupersoner var att varje skolkurator skulle ha sin tjänst på en kommunal skola. Anledningen till detta är att respektive skolkuratorer skulle ha liknande förutsättningar gällande styrning av deras arbete. Samtidigt var det en utgångspunkt som skulle möjliggöra jämförelser i min vidare bearbetning och analys av studiematerialet.

Skillnaderna mellan respektive skolkurator som det målstyrda urvalet har inneburit är olika kommuner som skolkuratorer arbetade inom samt storleken på skolorna där kuratorer var yrkesverksamma. Skolornas storlek påverkade arbetsbelastningen, som i sin tur påverkade hur det skolkuratoriva arbetet var organiserat och såg ut, medan olika kommuner påverkade de tillämpade handlingsplanerna gällande antimobbningsarbete. Likheter som skiljdes ur i urval av intervjupersoner var att alla jobbade på kommunala grundskolor, där deras arbete styrdes av samma lagar och regler. Detta var en gemensam grund för alla intervjupersonerna. I val av intervjupersoner var jag medveten om att urvalet av just de specifika deltagare kunde ha påverkat studiens resultat. Intervjupersoner valdes på grund av att de kunde besitta den behövda för studien kunskapen, som samtidigt innebar att personer som valdes bort, kunde ha bidragit med lika viktig och relevant kunskap. Som det nämndes ovan, redan under urvalet av intervjupersoner upptäcktes skillnader, som skulle möjliggöra eventuella jämförelser i vidare sammanställning av empiri och dennes analys. Svårigheten som kunde uppstå är att det kunde finnas alldeles för stora skillnader, här med tanke på att skolkuratorns arbete ser annorlunda ut när det gäller möte med elever från årskurs ett, respektive årskurs nio. Med det samma skolkuratorernas olika arbetssituationer kunde innebära svårigheter för sammanställning av studiens insamlade empiri.

3.2.2. Intervjupersoner

Alla respondenter som har deltagit i studien var kvinnliga och yrkesverksamma socionomer. Framöver kommer respondenter benämnas för intervjuperson (IP) samt en tilldelad siffra, från 1 till 6. Siffrorna har inte tilldelats enligt följd som respektive skolkuratorer har intervjuats i utan tilldelades av en slump. Anledningen till att jag valde att benämna intervjupersoner på det sättet, är för att tillförsäkra intervjupersonernas anonymitet.

Intervjuperson 1 (IP1) - En socionom verksam som skolkurator sedan 13 år tillbaka. Har erfarenheter av arbete som skolkurator från Komvux, gymnasie- samt grundskola. Arbetar inom en av Skånes mindre kommuner, är placerad på tre grundskolor med ett elevunderlag på ungefär 700 elever.

Intervjuperson 2 (IP2) - En socionom verksam som skolkurator sedan åtta år tillbaka. Arbetar på tre högstadieskolor och har ett elevunderlag på ungefär 650 elever i en av Skånes mellanstora kommuner.

Intervjuperson 3 (IP3) - En socionom verksam som skolkurator sedan sju år tillbaka. Arbetar på två grundskolor i en av Skånes mellanstora kommuner. Elevunderlaget för hennes arbete var inte angivet under intervjun, förutom att på denna skola som intervjun gjordes, gick ungefär 150 elever, då det endast var en högstadieskola.

Intervjuperson 4 (IP4) - En socionom verksam som skolkurator sedan tre år tillbaka i en av Skånes större kommuner. Har även erfarenhet av kuratorsarbete inom primärvården. Arbetar endast på en skola, där elevunderlaget är ungefär 600 elever.

Intervjuperson 5 (IP5) - En socionom verksam som skolkurator sedan ungefär tre år tillbaka. Arbetar på två skolor med årskurs F-6 i en av Skånes mindre kommuner. Elevunderlaget framgår inte i intervjun.

Intervjuperson 6 (IP6) - En socionom verksam som skolkurator sedan ungefär nio år tillbaka. Arbetar på en grundskola i en av Skånes större kommuner, där elevunderlaget är ungefär 680 elever.

3.2.3. Tillvägagångssätt

För att få tillgång till fältet har jag först letat efter kontaktinformation som jag kunde använda för att kontakta skolkuratorer. Kontaktinformation hämtades från de utvalda kommunernas hemsidor, där kommunala grundskolor listades. Jag besökte grundskolornas hemsidor för att sedan hämta kontaktinformation till respektive skolkuratorer. Skolkuratorerna kontaktades per telefon där jag berättade att jag var en socionomkandidat som just nu skrev sin kandidatuppsats. Jag förklarade syftet med min uppsats och frågade om skolkuratorerna var villiga att delta i min studie. När skolkuratorer visade intresse för min uppsats och en vilja att delta i den, avtalade vi tid och plats för intervjuerna. Alla intervjupersoner valde att intervjuerna skulle äga rum på deras respektive arbetsplatser. Efter telefonsamtalet kontaktades skolkuratorer per e-post, där informationsbrev bifogades med all viktig information om studien som jag ville genomföra (se bilaga 1).

Intervjuernas längd varierade från 35 till 50 minuter. Varje intervju inleddes med så kallad ”småprat” där jag som intervjuare presenterade mig, upprepade syftet med intervjun samt frågade om intervjupersonerna godkände inspelning av intervjun med hjälp av en diktafon. De inspelade intervjuerna påbörjades med inledande frågor som användes som en ingångsport för intervjuer. Kvale (1997, s.124) beskriver att rika svar på de inledande frågor kan ge möjlighet

till att få överblick på viktiga delar i respondenternas värld, som kan bidra till att hela intervjun byggs på det första detaljrika svaret, som följs upp med hjälp av uppföljningsfrågor (ibid.). Med tanke på detta inleddes intervjuer med bakgrundsfrågor om skolkuratorernas erfarenheter av mobbning, som vidare följdes upp med utgångspunkt i de frågor som förbereddes tidigare i en intervjuguide. Detta var en metod för att försäkra mig på att viktiga teman för studien skulle bli berörda och med det samma kunde bidra till besvarande av studiens syfte och frågeställningar.

Som det nämns tidigare har intervjuerna spelats in på band i detta fall en diktafon, för att sedan överföras på papper genom transkribering. Bryman (2011) beskriver transkribering som en viktig del i kvalitativa undersökningar, då forskaren ofta är intresserad av att analysera vad respondenter förmedlar samt på vilket sätt ord förmedlas. Transkribering av intervjumaterialet möjliggör för forskaren att gå igenom produkten, det vill säga intervjutexten, flertal gånger och genom detta kunna göra en noggrann och djupgående analys av det som respondenterna har berättat under intervjuerna (Bryman 2011 s.428). I denna studie var det av stor vikt att transkribera alla intervjuer som spelades in, då intervjumaterialet användes till vidare presentation av resultat och analys. För att kunna ge en så snarlik bild som möjligt i citering av skolkuratorernas utsagor, har transkribering gjorts med stor noggrannhet, där allt som sades, blev nerskrivet på datorn och sedan skrevs ut på papper. Förutom ord som sades, valde jag som författare, att skriva till några korta kommentarer i parenteser, med syfte att förklara det som hände under intervjumötet och som var betydande för att förstå sammanhanget. Därefter kodades och analyserades den transkriberade intervjumaterialet.

3.2.4. Intervjuguiden

En del av förberedelserna som gjordes innan insamling av empiri var utformning av en intervjuguide (se bilaga 2) som är en del av semistrukturerade intervjuer. Kvale (1997 s.121ff) kallar intervjuguiden för en del av den ”halvstrukturerade intervju” som täcker de övergripande teman som är undersökningens studieobjekt. Intervjuguidens utgångspunkt är att den ska ge en överblick av de teman som intervjun ska omfatta. Teman och frågornas ordningsföljd kan variera beroende på intervjuns dynamik under intervjumötets gång. Intervjuguidens frågor ska vara lätta att förstå för respondenter, de ska vara korta och formulerade på ett lätt och tillgängligt språk utan akademisk jargong (ibid.)

I denna studie har en intervjuguide skapats för att alla viktiga teman för studien skulle beröras. Jag som intervjuare använde intervjuguiden som hjälpmedel i att ställa frågor som hörde till de tidigare valda temana för intervjun. Samtidigt som ville jag på något sätt kunna stämna av att de förväntningar som jag hade om teman som skulle beröras, blev berörda i något sammanhang samtidigt som det fanns möjlighet till mer specifika frågor beroende på intervjuernas gång. Under intervjuerna försökte jag att vara öppen för det som intervjupersonerna sade och följa upp det som sades genom att ställa följdfrågor, istället för att använda intervjuguide som en fast mall. Följdfrågor och öppenhet användes för att kunna försäkra respondenterna möjlighet att ge utförliga svar samt att få deras subjektiva uppfattningar om deras roll i arbete mot mobbning.

Teman som användes i intervjuguiden, har sin grund i studiens syfte och frågeställningar och det är bland annat: *bakgrundsfrågor om mobbning, handlingsplan/åtgärdsprogram, antimobbningsteam, roll i aktivt arbete*. Till varje tema har skrivits några underfrågor, med syfte att beröra de viktigaste delar i varje tema samt att få fördjupade information från intervjupersoner. Under intervjuer ställdes även andra frågor som inte fanns med i intervjuguiden, speciellt när respondenternas svar följdes upp och som gick utöver de teman som förbereddes i intervjuguiden.

3.2.5. Metodens tillförlitlighet - reliabilitet och validitet

Begrepp som *reliabilitet* och *validitet* utgör viktiga kriterier för att forskning som bedrivs ska behålla sin höga kvalitet. Med reliabilitet menas att om samma studie utförs på samma sätt och med samma metod ska resultaten bli densamma eller så snarlika som möjligt. Sammantaget om resultaten blir detsamma påvisar det studiens pålitlighet. Reliabilitet kopplas mer med mått och den numeriska data samt huruvida sådana påverkas eller ej (Bryman 2011 s.49). Å andra sidan innebär validitet om forskaren har lyckats undersöka det som avsågs undersökas. Detta beskriver Bryman (2011, s.50ff) som om studiens slutsatser hänger samman och samtidigt svarar på undersökningens syfte och frågeställningar, därför blir begreppet validitet av större vikt i kvalitativa studier.

För att öka validitet i denna studie har det utformats en intervjuguide. I skapandet av intervjuguiden samt under vidare användning av den under möten med intervjupersoner har jag fokuserat på att konstruera och ställa öppna frågor. På så sätt ville jag ge respondenterna möjlighet till att svara utifrån egna synpunkter och åsikter. Avsikten med öppna frågor var

inte att ”vägleda” respondenter, utan istället lämna frågan öppen för respondenternas tolkning och ge de frihet i att besvara frågan.

En annan faktor som har ökat studiens validitet är att ett informationsbrev (se bilaga 1) har skickats till skolkuratorer som samtyckte till deltagande i studien. På så sätt hade intervjupersoner tid att få någorlunda bild av vad studien och intervjun skulle handla om. Samtidigt som brevet innehöll viktiga informationer, gav den således möjlighet till att överväga om skolkuratoren verkligen ville delta i studien.

Förutom de faktorer som nämndes tidigare finns även frågan om maktassymmetri som kan påverka studiens validitet. När det gäller intervjusituationerna och samspel där datan skapas mellan två parter, råder det en maktassymmetri där parterna, det vill säga intervjuaren och respondenter inte är jämställda. Detta förklaras av Kvale (1997 s.118f) vara en oundviklig del i forskningsintervjuer, då det är intervjuaren som preciserar samtalets syfte, ansvarar för introduktion av ämnen som ska beröras samt följer upp svaren med ytterligare frågor (ibid.). Vid alla intervjutillfällen var det viktigt för mig som intervjuare att skapa en avslappnad och god stämning, för att genom detta uppmuntra skolkuratorer till att dela med sig av sina erfarenheter och inte påverka respondenternas svar på något sätt. Eftersom det är intervjuaren som ger en ram åt en intervju är det viktigt att kunna använda det på ett genomtänkt sätt (Kvale 1997, s.120). Med tanke på den rådande maktobalansen valde jag att inleda möten med ”småprat” och bakgrundsfrågor för att kunna följa upp respondenternas svar och genom detta beröra teman i intervjuguiden. Om jag som intervjuare hade använt maktobalansen för att få sådana svar som jag ville få, skulle det påverka studiens validitet på ett negativt sätt. Istället valde jag att ställa öppna frågor för att få tillgång till intervjupersonernas egna erfarenheter och utsagor. Varje intervjumöte avslutades med fråga om skolkuratorerna hade något mer att tillägga. Detta gav respondenterna ännu en möjlighet till att utveckla sina svar eller avrunda det som har sagts under intervjuerna. Detta tillvägagångssätt bidrog till en minskning av maktassymmetrin som kunde bidra till en högre grad av större validitet.

3.3. Analysmetod

3.3.1. Förförståelse

Forskarens förförståelse är en aspekt som påverkar tolkning av det materialet som studien bygger på. Thomassen (2007, s.36) förklarar förförståelse som något som forskaren har alltid med sig och som blir en gemensam punkt för de upplevda erfarenheter och undersökningar av

nya fenomen (ibid.). Thomassen (2007) påpekar att det är viktigt att bli medveten om sina förförståelsen, då de ofta ger riktning och bestämmer perspektiv för hur fenomen ska studeras (Thomassen, 2007, s.47) Därför blir det väsentligt att informera läsaren om vilken förförståelse författaren har haft under sina studier.

I denna studie har inte heller jag som författare varit fri från förförståelsen. De grundades delvis i den tidigare forskningen som har använts. Med detta menas att skolkuratorns roll uppfattades som mycket diffus. Detta på grund av bristande föreskrifter om vad skolkuratorns yrke ska innebära. Skollagen ålägger endast krav på tillgång till skokurator, men nämner inte i någon av delarna vad varken tillgång till en skolkurator ska inkludera eller hur skolkuratorns arbete ska se ut, även när det gäller mobbning. Därigenom blir skolkuratorns roll som mobbningsbekämpare otydlig och svårdefinierad.

Huruvida förförståelse om den diffusa rollen kopplas till den tidigare forskning, kan detta sammanföras med författarens upplevelser och erfarenheter av möte med en skolkurator. Med det menas att min förförståelse är att skolkuratoren är en person som är svår att få tag på och som ofta är en rätt så osynlig aktör på skolan. Därigenom blir förförståelsen att skolkuratoren är frånvarande, där även rollen i arbete mot mobbning blir otydlig. Jag som författare är även medveten om att mobbning är ett ofta förekommande fenomen och bidrar till försämrad psykisk hälsa hos elever, både de som utsätts för och de som utsätter andra för mobbning. Därigenom stärks förförståelsen av att skolkuratoren borde vara en viktig person för eleverna som inte mår bra.

3.3.2. Kodning

Kodning av intervjumaterialet gjordes genom att de inspelade intervjuer skrevs ner på datorn och skrevs ut på papper. Materialet har sedan lästs igenom ett flertal gånger, först för att få en övergripande bild över det som intervjumaterialet bestod av. Empirin lästes ett flertal gånger för att kunna dela upp den och se om det förekommer några mönster, upprepningar eller motsägelser i och mellan intervjupersonernas utsagor. Jönson (2010 s.56f) skriver att kodning används som ett sätt att ordna och strukturera materialet som ska bearbetas och analyseras. Kodning kan göras på olika sätt, bland annat genom att leta efter nya frågor, teoretiska begrepp eller genom att utgå från en intervjuguide (ibid.). I denna studie har jag valt att koda materialet utifrån studiens syfte och frågeställningar, där med tanke på teman som skolkuratorns uppfattning av deras roll samt den praktiska rollen i arbete mot mobbning.

Under kodningens gång upptäcktes det andra teman som skolkuratorerna berörde, där utgångspunkten var rollteori som valdes till senare analys. Teman som upptäcktes var bland annat: komplexitet i rollen som skolkurator, värdegrund och det förebyggande arbete, skolkuratorernas definition av mobbning, deras roll i arbete med, respektive utan ett antimobbningsprogram samt arbete inom elevhälsan. Ovannämnda teman var detaljrika och djupgående och det är därför dessa samlades samman och sammanfattades i presentation av studiens resultat, där skolkuratorernas utsagor ställdes emot varandra för att möjligtvis upptäcka mönster eller motsägelser.

3.3.3. Etiska överväganden

Vetenskapsrådet (2002, s.5f) tar upp fyra grundläggande etiska principer inom humaniora och samhällsvetenskap, som jag i min undersökning har utgått ifrån och varit medveten om under alla av studiens moment. Med detta menas planering, kontakt och möte med respondenter, där intervjusituationer samt skrivararbete och analys inkluderas. De fyra kraven som urskiljs av Vetenskapsrådet är: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Nedan presenteras varje begrepp för sig, med sin innebörd samt hur jag, som studiens författare har förhållit mig till dem under uppsatsens gång.

Informationskravet handlar om att forskaren ska informera de deltagande respondenterna om studiens syfte, respondenternas roll samt frivillighet i att delta i studien (Vetenskapsrådet 2002, s.7). För att uppfylla informationskravet har jag först kontaktat respondenter per telefon, för att sedan skicka ett e-post meddelande, där jag förklarade syftet med min uppsats och vad deltagandet i studien innebar. Samma information upprepades muntligt i början av varje intervju.

Samtyckeskravet beskrivs som deltagarnas fria vilja till att medverka i studien. Respondenterna bestämmer själva i vilken utsträckning de vill delta i studien samt att deltagarna har möjlighet till att avbryta sin medverkan utan behov av förklaring eller eventuell risk för negativa konsekvenser (Vetenskapsrådet 2002, s.9ff). Samtyckeskravet uppfylldes genom att i telefonsamtalen med skolkuratorer frågade jag om de ville medverka i min studie. I e-post meddelandet som skickades efter telefonsamtalen, förklarades det att deltagande i studien var frivilligt samt att respondenter kunde avbryta sitt deltagande utan att behöva ange anledning. Vid ett tillfälle, efter avtalad tid och plats för ett intervjumöte, skickades informationsbrevet och en skolkurator sa upp sin medverkan därefter. Denna

situation har bidragit till att jag som uppsatsens författare fått bekräftelse på att samtyckeskravet uppfylldes på rätt sätt.

Konfidentialitetskravet handlar om att personer som medverkar i studien har rätt till anonymitet, samt att information bevaras på ett sätt som ingen obehörig person kan komma åt (Vetenskapsrådet 2002, s.12). Respondenterna informerades i informationsbrevet att alla uppgifter som kommer fram under intervjumöte och inspelning av intervjun, kommer att behandlas som konfidentiell information, där respondenterna kommer att avidentifieras. Detta upprepades även under intervjumöten. Dessutom har ordningen i vilken skolkuratorer intervjuades ändrats i vidare presentation av empiri och analys.

Nyttjandekravet beskrivs av Vetenskapsrådet (2002, s.14) och innebär att information och data som samlas in under en undersökning kommer att användas endast till det som respondenterna har informerats om. Insamlat material ska endast användas till denna forskning som samtycket avser (ibid.). Det sista kravet har uppfyllts genom att informationsbrevet som skickades till skolkuratorer samt att informationen upprepades i mötet med intervjupersonerna.

4. Teori - den klassiska rollteorin

Då denna studie ämnar att belysa skolkuratorns roll i arbete mot mobbning, faller det naturligt att det är rollteori som används för att analysera fenomen och utsagor som framkommer i den insamlade empirin.

Svensson, Johnsson och Laanemets (2008, s.95f) beskriver att roller definieras i sociala sammanhang i samspel med andra aktörer. En roll kan vara en angiven position i ett socialt system, med vissa funktioner, skyldigheter och rättigheter. Med det menar Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) att oavsett vilken roll personen har i det sociala sammanhanget, ställs förväntningar på hur personen i rollen ska handla och agera. På så sätt kan förväntningar i det sociala samspelet bidra till utveckling och ny konstruktion av en roll, beroende på normer inom den kontext där rollen aktiveras. Förutom kontexten och omgivningens förväntningar som ställs, utvecklas och påverkas yrkesroller av andra aspekter som: professioner, klienter som den yrkesverksamma träffar varje dag, organisationen som är socionomens arbetsplats och de individuella egenskaper och erfarenheter som skapar det egna jaget och som samtidigt inte kan separeras från den professionella rollen (ibid.) I

skolkuratorns fall blir det tydligt, då skolkuratoren under sin arbetstid träffar personer som har olika förväntningar på skolkuratoren.

Merton (1968 s.41ff) har formulerat begreppet *role-set* som innebär rolluppsättning utifrån individens placering och dess status i en social struktur. Den sociala statusen kopplas traditionellt samman med rollen där omgivningen ställer förväntningar på personen just utifrån den rollen som denne har. Varje person besitter någon eller några roller i sitt liv. Inom varje roll finns flera än en status och därigenom ställs det olika förväntningar på individer beroende på just status som rollen innebär i det sociala sammanhanget. I Mertons (ibid.) teori blir statusens betydelse motsvarande en position i det sociala systemet. Utifrån en viss position ställs vissa förväntningar på den, som i sin tur motsvarar roller. Detta kan uppfattas som en cirkelresonemang, där både status, förväntningar och roller är sammankopplade och bidrar till varandras utveckling i en social struktur.

Begrepp som social status och social roll anses vara grundläggande för att kunna beskriva en social struktur, konstaterar Merton (1968). Med status menas en position i den sociala strukturen och dess hierarki, som en individ besitter beroende på hans roll och förväntningar som tillskrivs individens position. En social status kan innehålla sammankopplade roller som bidrar till utformning av en social struktur, samtidigt som olika roller betyder olika status (Merton 1968 s.422f). Uppsättning av roller kan vara komplicerad och skapa problem för den enskilda som utövar roller, då roller kan komma i konflikt med varandra och den professionella kan ha svårt att hantera förväntningar och som ställs på rollen och dess utövande. I skolkuratorns fall kan det betyda att en oerfaren kurator blir lätt klämd mellan de olika förväntningar på utövande av hans kuratorsroll på skolan, speciellt med tanke på arbete mot mobbning (Merton 1968 s. 170).

Skau (2008 s.56f) beskriver att hjälparrollen är en formell och strukturerad del av ett hjälpsystem. I den officiella hjälparrollen genereras förväntningar från det sociala systemet på vad den professionella ska göra och hur hen ska handla i sin roll. Skau (2008 s.73ff) beskriver att varje roll eller position inom ett socialt system inrymmer och styrs av normer, värderingar, förväntningar, strategier och behövda kompetenser. Detta kan förstås som en tillskriven roll som den professionella tar på sig i sitt arbete. I denna studie hade skolkuratorer en tydlig hjälparroll, där olika förväntningar ställdes på deras de beroende på vilken roll utövades. Detta ställdes på skolkuratorer i det sociala systemet som de var aktiva i, nämligen skolan.

Skolkuratoren i sin profession kan vara verksam på flera olika plan när det gäller arbete mot mobbning, där bland annat individkontakt med enskilda elever, på gruppnivå i klasser eller på mer organisationsnivå när det gäller arbete i elevhälsoteamet och det förebyggande arbete. Skolkuratorns roll måste anpassas för stunden och det arbetet som ska utföras. Därför blir Mertons (1968) rollteori relevant för denna studie. Rollen måste anpassas efter den mobbningsituation som uppstår och med det menas det sociala systemet, som understryks av både Merton (1968) och som Svensson, Johnsson och Laanemets (2008, s.95f) kallar för kontext. Rollteorins relevans stärks ännu mer då tidigare forskning framhåller otydligheten i skolkuratorns yrke och bristande föreskrifter om hur mobbningsarbete ska se ut. Det blir intressant att upptäcka hur skolkuratorer själva uppfattar sin roll och vikten av sin närvaro i de mobbningsärenden som finns på skolor, det vill säga deras respektive arbetsplatser. Med rollteori som infallsvinkel kommer skolkuratorns roll som aktiv mobbningsbekämpare kunna analyseras på ett djupare plan. Detta genom att utröna vilka funktioner eller roller skolkuratorer har i mobbningsarbete, om det förekommer skillnader i hur skolkuratorernas roll ser ut i mobbningsarbete beroende på skola eller kommun eller vilka förväntningar som ställs på skolkuratorer gällande arbete mot mobbning.

5. Resultat - presentation av insamlad empiri

I detta kapitlet kommer den insamlade empiri att presenteras. Med utgångspunkt i rollteorin och intervjuguiden har de viktigaste och mest relevanta delar av intervjumaterialet valts ut och sammanfattas nedan. På grund av att jag höll mig till intervjuguidens teman, har vissa delar av empiri valts bort, då deras relevans för studien var liten, där med tanke på teman som kuratorernas tidigare arbetsfarenheter eller lärarnas arbetsuppgifter. Det är endast sammanfattning av empiri som presenteras i detta kapitel. Diskussion med utgångspunkt i rollteori och tidigare forskning och en djupgående analys av empiri kommer att presenteras i nästa kapitel, det vill säga kapitel sex.

5.1. Komplexitet i rollen som skolkurator

Att rollen som skolkurator kan innebära ett aktivt arbete på flera plan, var alla intervjuade skolkuratorer eniga om. Intervjupersonerna var verksamma på en eller flera skolor, där det kunde observeras att komplexiteten i rollen varierade beroende på arbetsbelastning och elevunderlag. Även metoderna för arbetet mot mobbning hade betydelse för i vilken

utsträckning skolkuratorerna var insatta i mobbningsarbete. Det som var gemensamt i intervjupersonernas utsagor var utformning av kuratorernas roll i det aktiva arbetet mot mobbning som var beroende på det mobbningsprogram eller handlingsplan som användes på respektive arbetsplats.

Skolkuratorerna beskrev yrkesrollen innebära inte endast arbete med mobbningsärenden som kuratorer var verksamma i, men deras skolkuratorsroll aktiverades även när eleverna inte ville komma till skolan. En av orsakerna för oviljan till att komma till skolan förklarades vara att mobbningen ännu inte var uttalad. I sådana fall var kuratorn en viktig person som hade uppgiften att titta närmare på barnets omgivning och observera gruppen som helhet för att få en uppfattning om mobbning verkligen var orsaken. Frånvaro kunde också bero på svårigheter med gemenskapen och med att komma in i gruppen eller svårigheter hos barnet som inte var grundade i den sociala omgivningen. När elever inte ville komma till skolan var det skolkuratorernas uppgift att motivera barnet till att närvara på lektioner, men även bekräfta att vuxna kommer göra allt för att eleven ska trivas i skolan. Detta presenteras i citatet nedan:

...för att ju mer man är hemma, desto svårare är det att komma tillbaka. (...) Man blir så klart osäker, när barnet inte vill gå till skolan och då måste vi från skolans sida titta på det och måste på något vis garantera att det är en bra miljö. (...) den psykosociala miljön, det är den första, men den viktigaste tänker jag. (IP6)

En annan del av skolkuratorns arbetsuppgifter, var kontakt och samarbete med elevernas föräldrar. Detta blev tydligt, då alla skolkuratorer påpekade vikten av att underrätta föräldrar om allt som rör deras barn, då föräldrarna är de absolut viktigaste personerna i barnens liv, enligt IP3. Samarbete med vårdnadshavarna kunde innebära små insatser som endast ett samtal om vad skolan har uppmärksammat. Även om samtal med föräldrar kunde handla om ett svårt tema som mobbning, kunde det ibland vara tillräckligt med ett möte för att barnet skulle antingen avsluta det destruktiva beteendet eller må bättre, beroende på position i mobbningssituationen. Samtidigt uttryckte IP3 att samarbete med föräldrar ofta var en svår del av arbetet, då hon själv upplevde att föräldrarna ofta lade över all skuld på skolan. IP3 uttryckte, som även påpekades av andra skolkuratorer, att i sådana situationer gällde det att vara lyhörd på det som både föräldrar och barnen säger, men samtidigt uppmärksamma att problematiken uppstår. Där kan skolkuratorer bidra med råd och stöd till föräldrar, men kan

inte lösa problem som händer på fritiden då skolans personal ansvarar endast för det som händer på skolan, som IP3 uttryckte med ord:

Där tycker jag skolan måste backa. Vänta nu, det här är vårt (skolans), det där är ert (föräldrarnas). Vi kan vara behjälpliga, men vi kan inte lösa allt. Vi är inte föräldrar. Vi är en utbildning. Utbildning i skolan. (IP3).

Med citatet van menas att både skolkuratorer och skola som organisation kan bistå med råd och stöd, men det är fortfarande föräldrarna som har det yttersta ansvaret för sina barn och måste ta tag i problemen som uppstår, där skolkuratorer kan stödja, men kan inte ta över föräldrarnas ansvar.

En annan arbetsuppgift som bidrar till komplexiteten i rollen som skolkurator är att skolkuratorer behövs på skolorna, men deras insats behöver inte vara stor. Utifrån skolkuratorernas utsagor framkommer det att i sin roll behöver de inte ha den centrala rollen och vara ledare för alla sorters mobbningsarbete som bedrivs på skolorna. Detta beror delvis på stor arbetsbelastning, men även på att skolkuratorer är inte de enda som ska arbeta på ett mobbningsförebyggande sätt. IP4 förklarade att hon kan bistå med material och information som lärarna kan använda på sina lektioner som handlar om mobbning, värdegrund eller trivsel. Men där står skolkuratorerna i bakgrunden och förbereder allt, för att lärarna ska kunna ha den centrala rollen. Materialet förbereds av kuratorn då den har kompetenser om den sociala sfären som mobbning berör mest, men det är lärarna och mentorer som använder materialet på ett aktivt sätt med eleverna.

Skolkuratorerna som intervjuades i denna studie var samstämmiga om att vuxnas närvaro och övervakning av elever är en faktor som kan bidra till minskad förekomst av mobbning, där skolkuratoren kan vara ytterligare en vuxen som med sin närvaro bidrar till ökad övervakning och uppmärksamhet på det som händer bland eleverna. Även om kuratorerna hade liknande uppfattningar, kunde en kontrast ses i jämförelse med IP1, då hon berättade att hennes enda uppgift i mobbningsarbetet var stödsamtal med elever. Skolkuratorns kompetenser och kunskaper användes inte på något annat sätt än i stödsamtalen i det fallet.

Det blir akuta grejer för det mesta. (...). Här jobbar jag inte direkt med några mobbningsärenden. Det kan i så fall vara i slutet när någon behöver stödsamtal eller någonting efteråt. (IP1).

Som förklaring på detta var att skolkuratorn hade tre arbetsplatser, det vill säga tre olika skolor som hen var verksam på och som i sin tur innebar stor arbetsbelastning. Endast akuta ärenden var aktuella i hens arbete. Skollagen beskriver att förutom det akuta, ska det förebyggande och hälsofrämjande arbetet utföras, dock påpekade IP1 att det inte fanns utrymme för det. Samtidigt påpekades fördelar med att inte vara insatt i alla ärenden. Detta presenteras i citatet nedan:

Istället kan det också vara så att man handleder personalen som jobbar med ärendena. Det kan vara bra. För att det kan vara ganska bra att man inte ingår i teamen, för att då är man ”förbrukat”, om det är någon som behöver stödsamtal, för då har jag redan fått gå in i ärenden. Utan då kan jag hålla mig lite utanför och stötta just där. Jag behöver inte säga att detta var rätt, detta var fel utan jag kan hålla mig lite i bakgrunden och lyssna på barnet, hur den har upplevt sin situation, oavsett om det är den som har utsatt någon för mobbning eller den har blivit utsatt (IP1).

Kuratorerna beskrev att bilden av en skolkurator som har samtal med eleverna inne på kontoret stämmer till viss del överens med verkligheten. Detta på grund av att kuratorn är den enda på skolan som kan avsätta en tid för att träffa eleven och prata endast med den, då kuratorn är den enda socionom på skolan och dennes roll skiljer sig från övrig personal. Därför ska en skolkurator finnas på skolan för att lärarna inte ska behöva ta vissa samtal eller ta tag i vissa problem, påpekades av IP2. Dock kontrasterades detta med IP6 utsaga om att hennes kunskaper absolut ska användas då hon fanns på plats, men samtidigt även övrig personal på skolan ska kunna göra det som en skolkurator gör i sitt arbete, speciellt med tanke på mobbningsarbete. Detta framkommer i citatet nedan:

Jag tror inte att jag är nödvändig... eller jag tycker inte att jag ska vara nödvändig när det gäller mobbningsbiten, för att vi jobbar alla med ungdomar och barn och jag förstår att vissa lärare är bättre på att ta de samtalen än andra. Så är det alltid, vi har olika områden och även ibland mellan oss kuratorer också, det är vissa grejer vi är mer bekväma med än andra. Men absolut, ska man jobba med barn och unga, måste man kunna ta de samtalen, måste man kunna jobba med det när det gäller mobbning. Nu finns jag här, absolut, jag kan jättemycket om detta, självklart ska denna kompetens användas, men jag tycker inte att jag är nödvändig. (IP6)

5.2. Värdegrunds- och det förebyggande arbete

En annan viktig del i kuratorns arbete är det förebyggande arbetet, där värdegrund påpekades vara det största området. Alla kuratorer var ense om att eleverna ska ha tillgång till en kurator

i fall samtal eller råd behövs från en utomstående person som inte betygsätter eller bedömer utifrån sin pedagogiska roll. Samtidigt kunde tillgång till en skolkurator innebära ett aktivt arbete i bland annat värdegrundsarbete. IP6 berättade att både hon och alla pedagoger på skolan är ålagda att arbeta med värdegrundsfrågor och det ska ”sitta någonstans i ryggraden”.

(...) att det finns i vägarna, att värdegrund är viktigt här. Vi jobbar hela tiden kring detta utan att bestämma att mellan nio och tio på tisdagar har vi värdegrund, utan att det finns. Att man reagerar när man ser något. (IP6).

IP6 berättade även att värdegrund är inte direkt kopplat med mobbning, men det kontrasterades med IP2s utsaga om att ju mer värdegrundsarbete utförs på skolan, desto mer ökar elevernas trygghet och trivsel. Med det samma minskar risk för mobbning. Det förebyggande värdegrundsarbetet som görs av skolkuratorer nämndes bland annat vara samtal med elever, både enskilt och i grupp, uppgifter med dem, med utgångspunkt i värdegrund, där bland annat övningar för utveckling av elevernas sociala kompetenser eller samarbete. Skolkuratorernas arbete beskrevs kunna innebära visning av en film eller samtal med klasser om trivsel och mobbning, men även om att försäkra elever att det alltid finns en vuxen på skolan som de kan prata med vid behov, enligt IP3.

5.3. Skolkuratorernas definition av mobbning

Utifrån skolkuratorernas utsagor kan det sammanfattas att mobbning är en bred och invecklad problematik. Mobbning beskrevs som svårt att sammanfatta i endast några ord, då det är flera delar som bidrar till mobbningens helhet. Alla intervjuade kuratorer uttryckte att mobbningens komplexitet gör varje mobbningsfall olikt det andra. Individuella faktorer har alltid betydelse och även om det finns föreskrivna åtgärder eller handlingsplaner för hur skolans personal ska gå tillväga, är det sällan som handlingsplaner följs fullt ut. Utifrån skolkuratorernas uttalanden kan det sammanfattas som att mobbning kan orsakas av olika saker och egentligen vem som helst kan drabbas av det. IP6 berättade att mobbning förekommer i alla skolåldrar och i alla grupper, där IP1 tillade att mobbning förekommer så fort det är fler än två personer som måste umgås och i viss mån samarbeta.

En av svårigheterna med att definiera mobbning kan vara om eleven inte själv känner sig utsatt eller blivit van vid att vara lite utsatt hela tiden. I sådana fall blir mobbning mycket svårt att definiera och konkretisera menar IP6:

På ett visst sätt kan det vara klurigare än när någon är verkligen taskig mot någon, för att så klart är det lättare när det är mer konkret, då finns det liksom en plan för de ska vi prata med. Men om det är en elev som har svårt att komma in i gruppen, så får vi så klart ändå titta på hur gruppen ser ut. (IP6).

Orsaker för mobbning som kunde urskiljas i kuratorernas utsagor är bland annat problem i barnens hem. IP4 nämnde att stress av olika slag kan vara en faktor för mobbning, samtidigt som den kan försvåra elevernas sociala kompetenser. Utagerande beteende, svårigheter med att skapa kontakter, samspela med andra elever på skolan eller en dålig självkänsla, berättade IP5 vara ofta förekommande orsaker till att en elev mobbas av andra. Detta talade även IP3 om, som hon uttryckte med ord som:

(...) lite udda figurer som på något sätt sticker ut. (IP3).

Med de ord menade IP3 att det är just de lite avvikande individer som ofta blir huvudpersoner i mobbningsärenden på just denna skola där hon var verksam. Utifrån intervjupersonernas utsagor kan det även sammanfattas att grogrund för mobbning kan vara lärarbyten eller bristande ledarskap i klassen. Detta i sin tur kan påverka elevernas trygghet och trivsel och kan orsaka bristande koll på eleverna. Sammantaget blir det ett område där risk för mobbning ökar.

En utifrån skolkuratorernas utsagor kan det tolkas att den oftast förekommande form av mobbning är den verbala mobbningen, där elever kränker varandra med ord och fryser ut varandra. Mobbningen i form av fysiska handlingar beskrevs som sällsynt och ingen av skolkuratorerna uttryckte erfarenheter av att arbeta med fysiska kränkningar, som uttrycktes tydligt av IP3:

Vi är duktiga på det här. (...) Så vi är ganska mycket på. Därför kan jag inte säga att vi har haft mycket (mobbning). Vi har verkligen inte haft riktigt utstuderat mobbning. Där elever har slagits eller doppats i toastolar. Alla sådana hemskheter. Sen har vi visst... elever är inte snälla (mot varandra). (IP3).

Citatet ovan visar tydligt på att den fysiska mobbningen är sällan förekommande. Förutom faktum att elever inte var snälla mot varandra, och här menas den verbala mobbningen, nämndes även mobbning som sker via sociala medier som allt oftare förekommande, dock fortfarande svår att få tag på. Samtidigt som både IP2 och IP5 påpekade att nätmobbning kan vara en utlösningssfaktor för senare mobbning i verkligheten.

5.4. Skolkuratorernas roll i mobbningsarbetet med ett antimobbingsprogram

Alla intervjupersoner berättade att på deras arbetsplatser fanns handlingsplaner för hur arbetet mot mobbning skulle se ut. I skolkuratorernas utsagor kunde dock märkas skillnader i vilken roll skolkuratorer hade i mobbningsarbetet, beroende på hur antimobbingsprogram användes på respektive skolor.

Två av kuratorerna berättade att deras respektive skolor arbetar mot mobbning enligt Olweusmetoden. Denna metod innebär att den som uppmärksammar mobbning är också den som blir ansvarig för att ta tag i problematiken och gå vidare med den. IP6 berättade att om det är hon som uppmärksammar mobbning eller om någon elev berättar i samtalet med henne att hen känner sig utsatt, blir det kuratorns ansvar att ta tag i problemet. IP4, som också arbetar med Olweusmetoden, berättade att innan några insatser görs, ska det först tas en diskussion med elevens mentor, då det är mentorn som spenderar mest tid med sina elever.

Jag brukar prata med mentorn om det. (...) Men sen kan man bestämma om jag ska vara med i de samtalen eller om de (mentorer) tar över det eller vi tar det tillsammans. Någon gång har vi delat upp det. (...) Det kan vara lite olika. Det är också lite hur mentorerna vill ha det, vad de känner, vad de vill ha för stöd. (IP4).

Skolkuratorerna IP4 och IP6 berättade att i denna antimobbingsmetod, hade de ingen betydande roll, då de inte blandades in i varje mobbningsärende. Istället hade de en biträdande roll som bestod av råd och stöd vid behov. Den biträdande rollen kunde innebära att även om kuratorn inte involverades in från början, användes deras kompetenser som konsultationer, handledning av personalen eller rådgivning. Ibland kunde kuratorer ta över ärenden om pedagoger kände att de inte skulle klara av de svåra samtalen med inblandade elever. Förutom stöd åt personalen, berättade kuratorer att de alltid befann sig i bakgrunden och observerade vad som hände och i fall de kunde fånga upp andra viktiga detaljer.

Som det har beskrivits tidigare hade skolkuratorer inte någon särskild roll i Olweusmetoden, dock fanns det en mall som skulle följas där kuratorer kopplades in när det gällde stödsamtal med de inblandade eleverna. Förutom elevsamtalen kunde kuratorer bistå med material som pedagogerna kunde använda i det förebyggande arbetet i klasserna.

5.5. Skolkuratorernas roll i mobbningsarbete utan något antimobbingsprogram

I jämförelse med utsagor av kuratorer som arbetade med respektive utan antimobbingsprogram observerades det skillnader i vilka roller skolkuratorer hade i arbetet mot mobbning. De fyra kuratorer som inte arbetade utifrån ett antimobbingsprogram, uppfattade de sina kuratorsroller som betydande och viktiga i antimobbingsarbete, då deras kuratorskompetenser användes i stor utsträckning och på flera plan, som bland annat IP5 talade om:

Jag har fått ganska fria tyglar att lägga mig i saker (...) för att jag tycker att jag kan vara till nytta med min kompetens. (...) Jag engagerar mig själv och föreslår att jag kan vara med och då blir det oftast så. (IP5).

Samtidigt berättade skolkuratorer att de inte heller där, i mobbningsarbete utan antimobbingsprogram, var nyckelpersoner i att lösa allt. I problematiken blandades flera aktörer in, där skolkuratoren var en av flera. Aktörer som involverades och kuratorer samarbetade mycket med var framför allt mentorer och lärarna, men även skolans elevhälsoteam, där olika problem diskuterades och kunde ses utifrån olika perspektiv. Två av skolkuratorer som inte arbetade utifrån något särskilt antimobbingsmetod, talade om att deras mobbningsarbete bestod av aktivitet i så kallade ”trygghetsteam” som arbetade med trygghet och tog hand om alla mobbningsärenden på skolan. IP2 berättade att i hennes team ingick hon som skolkurator och fem pedagoger, medan i IP5s trygghetsteam ingick kurator, rektor samt en värdegrundspedagog. Båda teamen var organiserade för att arbeta med mobbningsärenden, arbeta förebyggande, minska mobbning på skolorna samt bidra till ökad trivsel och trygghet för eleverna genom större övervakning och vuxnas närvaro på skolorna. Där blir skolkuratorerna nästan alltid involverade och ofta på ett tidigt stadium i mobbningsärenden.

Både IP2, IP3 och IP5 påpekade att de visar engagemang och själva vill blanda sig i de mobbningsärenden som finns på skolan, då de tycker att de kan bistå med annan kunskap som kan användas på ett effektivt sätt, här med hänvisning till citatet som presenteras ovan. Kuratorer berättade att deras roll i arbete med mobbning, inte endast var övervakning och närvaro, då det var deras ansvar att samtala med inblandade elever vid något tillfälle, med både de som utsätter och de som har blivit utsatta. Alla tre skolkuratorer berättade att i deras

mobbningsarbete var det även viktigt att kunna vara avvaktande och stå i bakgrunden och utifrån denna position observera vad det är som händer, vilka elever hamnar i svåra situationer där det misstänks förekomma mobbning och vad är det som problemet egentligen handlar om. Där blir det även viktigt att när elever inte vill prata om sina svårigheter eller problem, blir det skolkuratorns uppgift att ”så ett frö” hos eleven, förklara och försäkra att skolan har uppmärksammat vissa saker och att det finns vuxna i närheten som eleven kan prata med, när hen behöver eller har samlat mod till att göra det.

5.6. Arbete inom elevhälsoteamet

Förutom skolkuratorernas engagemang i både förebyggande och mobbningsarbete, var varje intervjuad kurator en del av elevhälsoteamet. I de elevhälsoteamen där kuratorer var verksamma, ingick även rektor, skolpsykolog, skolsköterska, skolkurator samt specialpedagog på alla skolor. IP6 talade att inom elevhälsoteamets ramar vävs olika kompetenser samman som används när elevärenden diskuteras i forum. Skolkuratorer uttalade att elevhälsoteamets grundtanke är att det ska fungera som stöd för pedagogerna i deras vardagliga arbete där de kan anmäla elever som de är oroad för. Inom elevhälsoteamets arbete ska rektorn informeras om det finns elever som riskerar att inte uppnå kunskapsmålen, då detta behövs åtgärdas och insatser behövs sättas in för att hjälpa elever. Förutom elevernas svårigheter med skolgången, nämnde alla skolkuratorer att även mobbning kunde tas upp på EHT-möten. Mest som information för personalen om att det finns ett aktivt mobbningsärende, vilka åtgärder som har införts, men ändå inte givit något resultat då elever faller tillbaka i de gamla destruktiva mobbningsvanorna.

Kuratorer berättade att i sådana fall brukar elevhälsoteamet diskutera tillsammans för att hitta en gemensam lösning för elevernas mobbningsproblematik. Skolkuratorns roll i mobbningsarbete som kan styras av och diskuteras inom elevhälsan kan innebära att om lärarna upptäcker att det händer något oroväckande bland elever i en viss klass eller om mobbningsituationen fortfarande är bekymmersam, blir det skolkuratorn som får komma in och lyfter upp de individuella ärendena till större perspektiv på gruppnivå. Det blir kuratorns ansvar att titta närmare på klassförhållanden och föra det vidare till elevhälsoteamet, för att klarlägga och diskutera eventuella gruppinsatser.

5.7. Sammanfattning av resultatet

I kapitlet ovan har resultat av insamlad empiri presenterats som valdes med utgångspunkt i intervjuguiden och den valda för studien rollteorin. I resultatet framkommer det att skolkuratorns roll på skolan är komplex och ligger långt ifrån den allmänt kända bilden av en sacionom sittande inne på ett kontor som arbetar endast med inbokade samtal och syns knappt ute på skolan. Resultatet visar att de intervjuade kuratorerna var verksamma på flera plan, där elevsamtalen var endast en del av deras arbetsuppgifter. Kuratorernas roll i mobbningsarbete kunde innebära samtal med olika inblandade parter, där bland annat elever, deras mentorer eller föräldrar kunde ingå. Kuratorns arbete innebar även engagemang i elevhälsoteamets arbete mot mobbning, det förebyggande och värdegrundsarbete i samråd och samarbete med skolans pedagoger, men även det faktum att skolkuratoren var en vuxen på skolan som kunde bidra med råd och stöd i mobbningsfrågor för både elever och vuxna som var i behov av det, samtidigt som skolkuratoren var en extra person som kunde bidra till ökad övervakning av eleverna på skolan.

6. Analys

I följande kapitel presenteras analys av studiens insamlade empiri som presenterades i kapitlet ovan. Jag har valt att analysera studiens resultat utifrån två perspektiv. Den första är resultatets diskussion med utgångspunkt i tidigare forskning. Den andra är resultatens diskussion med utgångspunkt i teori vald till denna studie.

6.1. Diskussion med utgångspunkt i tidigare forskning

6.1.1. Mobbning som problematiskt fenomen

I materialet som har samlats in framgår att skolkuratorerna var eniga om mobbningsproblematikens allvarlighet. Mobbning beskrevs av skolkuratorerna kunna bero på och orsakas av flera olika komponenter och kunna drabba vem som helst av eleverna på skolan. De typer av mobbning som definierades i avsnittet om tidigare forskning var bland annat: den direkta mobbningen i form av fysiska eller verbala kränkningar, den indirekta mobbningen i form av social utfrysning samt nätmobbning (Olweus 1991 s.5; 1999 s.9; Kowalski, Morgan och Limber 2012 s.506). Utifrån resultatet var mobbning inte lika ofta förekommande i alla former. Två typer av mobbning var representerade, där mobbning som kuratorer hade mest bevis på och arbetade mest med var den direkta verbala mobbningen, där

eleverna kränkte varandra med ord. Ingen av kuratorer uttryckte att de hade påträffat grov fysisk mobbning, där eleverna kränkte varandra med våld och aggression. Varken den direkta fysiska mobbningen eller den indirekta, det vill säga, social utfrysning, var något som inträffade ofta, här med hänvisning till det andra citatet av IP3 som presenterades på sida 31, där skolkuratorernas definition av mobbning sammanfattades och den fysiska och grova mobbningen beskrevs som sällsynt förekommande. Kowalski, Morgan och Limber (2012 s. 506) beskrev att nätmobbning är något som är svårt att få reda på, men som ofta utvecklas och kommer till uttryck i traditionell mobbning. Detta bekräftades av skolkuratorerna, då de var eniga om att nätmobbning har pågått under en längre tid, kunde det eskalera och bli till handlingar och kränkningar i verkligheten.

Mobbningens komplexitet beskrevs av kuratorer som omfattande och var denna problematik som hade högst prioritering i de intervjuade kuratorernas arbete, där mobbningsärenden var de ärenden av högst vikt att få stopp på och åtgärda så snart som möjligt. Vikten av att ta tag i problematiken och de destruktiva handlingar var bland annat grundad i de konsekvenser, som kuratorerna uttryckte vara negativa för framförallt de inblandade elever, men även för skolan som organisation. De framförda konsekvenserna beskriver Forsman (2003 s.91ff) främst som att den utsatta elevens all psykiska kraft tar slut om mobbningen inte slutar. Kuratorer har berättat att när mobbning pågår, kan det efter ett tag bli synligt och märkas att barnet inte mår bra, då de negativa konsekvenserna blir alldeles för överväldigande för att hålla tillbaka. Som exempel på detta talade IP2 att det kan synas på eleven när den har varit utsatt för antingen den traditionella och nätmobbning.

(...) man tar det med sig till skolan. Då man ser att eleven mår dåligt. Så tar man tag i det, frågar vad det är. Ofta så har det varit att det har börjat där (på nätet). Sen så går man lite i skolan, kommer hem till nätet och det sägs massa taskiga saker. (IP2)

Citatet ovan tydligt exemplifierar att om mobbning pågår blir det för eller senare synligt, då eleven inte står ut med mobbningen längre. Detta beskrev Forsman (2003) med att elevens psykiska krafter töms. Alla kuratorer var eniga om, som även uppmärksammades i tidigare forskning, att det är på grund av de negativa konsekvenser som mobbning måste ta slut, för att inte eskalera och orsaka ännu mer än ”bara” psykisk ohälsa hos de inblandade eleverna.

6.1.2. Skolkuratorns roll i mobbningsarbete. Central eller perifer?

Under intervjuerna frågades skolkuratorerna om bland annat deras uppfattning av vilken praktisk roll de har i mobbningsarbete på skolorna. Det som kunde tolkas av allas svar är att ingen av de sex intervjuade kuratorer uppfattade sin position som en nyckelroll i mobbningsbekämpande på sin arbetsplats. Utifrån resultat kan det sammanfattas att det fanns skillnader i vilken roll skolkuratorer hade i det aktiva arbetet med mobbning beroende på om något antimobbingsprogram användes eller ej.

D-Wester (2005) och Backlund (2007) beskriver att skolkuratorns yrkesroll på skolan är diffust beskriven i skollagen, som får sin avbild i hur skolkuratorernas arbete organiseras och vilken roll dessa har på skolan. På de skolorna där antimobbingsprogram användes var kuratorns praktiska roll mer av den perifera karaktär, då kuratorn blandades inte in i alla ärenden, utan hade kontakt med mobbning vid enstaka tillfällen eller vid behov av en skolkurator. D-Wester (2005 s. 23) beskriver att skolkuratorn blir en stödfunktion i att hjälpa eleverna att uppnå kunskapsmålen, samtidigt som kuratorns funktion blir att komplettera och bistå med annan kunskap i pedagogernas arbete. I utsagor av kuratorer som arbetade utifrån Olweusmetoden framgick tydligt att deras insats och närvaro i arbete med mobbning inte var av högst nödvändighet, då all personal på skolan skulle kunna arbeta med mobbningsproblematiken. Därigenom skolkuratorns yrkesroll uppfattades som perifer och utbytbar av annan personal på skolan. Huruvida kuratorernas roll i antimobbingsarbete bestod inte av att vara en nyckelperson, uttryckte kuratorerna att de var nöjda med sådan organisering av arbete, då deras kompetenser användes i praktiskt bruk i det förebyggande arbete med värdegrund, stöd och rådgivning åt personalen samt vid andra behov, som presenterades i citatet på sida 29, där IP1 berättade att hennes kunskaper användes i de akuta ärenden, i handledning och stöd åt personalen samt om behovet av en kurator fanns.

De skolkuratorer som inte arbetade utifrån något antimobbingsprogram uttryckte själva att deras roll i mobbningsarbete var betydande och deras engagemang var av stor vikt i varje mobbningsärende. Där inget antimobbingsprogram användes, var kuratorns roll inte en insats som *gjordes på beställning*, som D-Wester uttrycker det (2005 s.12), utan kuratorerna blandades ofta in i mobbningsarbete och visade sitt engagemang, inte enbart i form av råd och stöd i elevhälsoteamet, trygghetsteamet eller elevsamtal, utan var närvarande och visades mer ute bland eleverna, för att orientera sig vad som hände mellan eleverna och vad som kunde orsaka mobbning. Den praktiska stödfunktionen som beskrevs ovan, var aktiv även bland

kuratorer som inte arbetade med något föreskriven mobbningsprogram och uppfattades inte som tillägg utan användes omgående i större utsträckning. Därigenom blev skolkuratorernas roll mer central, då kuratorer oftast var engagerade i skolans mobbningsärenden, där deras kunskaper och kompetenser inte endast var ett komplement för det pedagogiska arbete utan deras bedömning var ofta avgörande i hur det aktiva mobbningsbekämpande såg ut.

6.1.3. Skolkuratorernas praktiska arbete med mobbning

Strategier för arbete mot mobbning som beskrivs av Cunnigham och Whitten (2007 s.16f) är bland annat större uppmärksamhet från vuxnas sida och ökad medvetenhet om vad mobbning är och vad det innebär. Austin, Reynold och Barnes (2013 s. 287f) tillägger att handledning av personalen och skolkuratorernas samarbete med organisationer utanför skolan kan bidra till att mobbning minskas. I intervjuresultatet som presenterades, uttryckte kuratorer bekräftande att en väldigt viktig del i att kunna minska mobbning är det som Cunnigham och Whitten (2007) skrev, nämligen vuxnas närvaro och tillsyn. Kuratorer talade om att vuxnas uppmärksamhet är något som ofta inte märks av eleverna, men som bidrar till elevernas större trygghet, då de blir medvetna om att det finns vuxna i närheten, som IP2 talade om:

Trygghet spelar stor roll, sen vet de (elever) att det är mycket vuxna ute jämt. De är aldrig ensamma i korridorer.(...) Det finns alltid vuxna ute. (...) Det kan också bidra till att det blir en lugnare skola. (IP2).

Att till viss del handleda personalen och vara deras konsulter i mobbningsarbete beskrev kuratorerna vara en del av deras aktivitet i mobbningsbekämpande. Dock denna typ av handledning som Austin, Reynolds och Barnes (2013) beskrev skiljde sig ifrån kuratorernas utsagor, då det handlade mer om råd och stöd eller samarbete mellan pedagoger och kuratorer. Detta på grund av att det inte var skolkuratorer som arbetade enskilt med alla mobbningsärenden, utan flera aktörer samarbetade för barnens bästa. Austin, Reynolds och Barnes (2013) och Cunnigham och Whitten (2007) nämnde att engagerad och lyhörd personal på skolan är något som ofta bidrar till att mobbning upptäcks på ett tidigt stadium och problemen kan åtgärdas. Detta uppmärksammade kuratorerna och uttryckte att för lyckad arbete mot mobbning måste personalen organisera sig, samarbeta och hela tiden ha elevernas bästa i största fokus.

I intervjumaterialet framkommer även att i det praktiska arbetet ingick sådana delar som värdegrundsarbete och elevsamtalen. Detta påpekades vara de viktigaste delar i det både

förebyggande arbete och själva mobbningsarbetet där kuratorn träffade de inblandade elever och arbetade med de både enskilt och i grupp vid olika tillfällen, som IP2 talade om:

Vi pratar ofta med våra barn. Jag har alltid min dörr öppen. (...) de vet var jag finns och kan alltid komma till mig.(...) även om de inte har något att säga, utan har bara en håltimme. Då kommer de in och sitter här och snackar. Ibland kan jag ha tio, tolv elever här, som bara står här inne och pratar. (IP2).

Stöd och samtal med alla elever, både utomstående och de inblandade i mobbningen, beskrevs av Cunnigham och Whitten (2007) och Austin, Reynolds och Barnes (2013) vara en viktig aspekt av skolkuratorernas mobbningsarbete.

6.2. Diskussion med utgångspunkt i teorin

Teorin som valdes för att kunna analysera den insamlade empiri på ett djupare plan är Robert K. Mertons (1968) rollteori. Uppsättning av roller som Merton (1968) nämner för *role-set*, blev tydligt under bearbetning av intervjumaterialet. Detta på grund av att alla intervjupersoner uttryckte att en skolkurator är ofta involverad i många saker samtidigt och är verksam på flera plan. I bearbetning av resultat upptäcktes skillnader kuratorerna emellan, där skillnader mellan deras roller uppfattades vara orsakade av kontext, som beskrivs av både Svensson, Johnsson och Laanemets (2008, s.95f) och Merton (1968 s.41). Även Skau (2008 s.73) nämner att ramar för hjälparen skiljer sig beroende på systemet där rollen utövas.

Med tanke på den uppsättning av roller som Merton (1968) beskriver i sin teori, kunde det urskiljas tre olika roller eller funktioner som skiljde sig ifrån varandra i kuratorernas aktiva mobbningsarbetet. De olika funktionerna innebar olika sociala positioner inom skolans system och beroende på skillnader de emellan ställdes det olika förväntningar på varje roll. Den första praktiska rollen som kunde observeras var en typisk stödfunktion, där kuratorn uppfattades som en person på skolan som var endast biträdande och hjälpende, utan att ha något större ansvar i mobbningsärenden. Denna roll uppfattades som den mest perifera i mobbningsarbetet, där kuratorn kunde bistå med råd och stöd eller eventuell handledning av hur personalen skulle gå tillväga med enskilda fall/ärenden. Detta kan kopplas samman med kuratorns roll i elevhälsoteamet, där kuratorn ofta hade en ”bollplanksfunktion” i att stödja de som arbetade med mobbning eller stötta pedagoger i deras arbete när de blev hemmablinda och behövde titta på sina mobbningsärenden med fräscha ögon. Med det samma förväntningar som ställdes på kuratorer i denna funktion innebar liten insats, där kuratorerna stod i bakgrunden och deras kompetenser och stöd användes endast vid enskilda behov. Den

perifera rollen som stödfunktionen uppfattades som någon slags komplement för lärarna, där kuratorerna inte hade en betydande roll i mobbningsarbete. Samtidigt som kuratorernas roll i antimobbningsarbete var av en perifer karaktär, innebar det att rollen hade den lägsta position med minst status i skolans sociala hierarki. Med koppling till Mertons (1968) teori, var kuratorrollens status låg, beroende på att det var andra aktörer i antimobbningsarbete som var mer aktiva och med det samma tillskrevs de en högre position med högre status än kuratorerna.

Den andra praktiska rollen som observerades förekomma var mer av den ”mellancentrala” karaktären. I denna roll hade kuratorn en viktig funktion i det förebyggande arbete. Förväntningar som ställdes på kuratorer i utövande av denna funktion kunde innebära att kuratorerna ansvarade för att förbereda material för lärarnas arbete eller egna övningar och lektioner med elever i bland annat mobbningsförebyggande värdegrundsarbete. I denna roll uppfattades kuratorfunktionen vara mer närvarande och aktiv i antimobbningsarbetet, än den första rollen som beskrevs ovan. Förutom kuratorernas förebyggande arbetet, visades de mer på skolan och hade översikt på hur mobbningsituationer såg ut på skolan, som å sin sida skapade den ”mellancentrala” rollen. Med tanke på Mertons (1968) teori och hans beskrivningar om status och förväntningar som ställs på roller, kan det kopplas samman med ovanstående resonemang. Detta då ökad aktivitet i kuratorernas praktiska antimobbningsarbete innebar ökade förväntningar för skolkuratorernas roll och större vikt av att använda kuratorernas kompetenser. Därigenom ökade även rollens status, då skolkuratorer behövdes i större utsträckning och deras roll var mer betydande i mobbningsarbete.

I den tredje rollen var kuratorn den mest betydande och den centrala personen i mobbningsarbete med elever. På de skolorna där inget särskilt antimobbningsprogram användes var kuratorns roll den centrala då det var kuratorernas bedömning och övervägande som var mest betydande. Kuratorernas förslag på insatser utifrån observation och de upptäckta mobbningsmönstren var det som hade stor betydelse i mobbningsarbete, som IP5 talade om:

Jag har egentligen en stor roll. Jag är den enda med den typen av utbildning, på det psykosociala. (...) Då blir det min bedömning som blir ganska tongivande i många delar. (IP5).

Men även på skolorna där antimobbningsprogram användes kunde skolkuratorerna ha den mest betydande rollen för de inblandade eleverna, då kuratorer kunde ta över ärenden och

vara det centrala stödet i form av samtal. Förväntningar på denna funktion i skolans sociala system var större än i de andra rollerna och uppfattades som bland annat stor delaktighet i alla former av arbete där mobbning kom till uttryck. Det låg i kuratorernas uppgift att ta de jobbiga samtalen med elever, som ingen övrig personal på skolan hade kunskaper eller kompetenser till. Kuratorerna uttryckte att rollen som stödjare krävde stor tydlighet, då det innebar både att vara den vuxne som hjälper men som samtidigt sätter gränser för den uppstådda mobbningen. Därigenom blev förväntningar tydliga på att kuratorerna skulle inte enbart stödja, men även sätta gränser för de destruktiva handlingar som mobbningen är. Skau (2008 s.74ff) skriver att den tydligheten som nämns ovan är en mycket viktig del i att kunna lyckas med samarbete mellan den professionella och klienten, som påpekades även av de intervjuade skolkuratorerna.

Den rolluppsättning som beskrevs ovan kan kopplas samman med det som Merton (1968 s.41ff) beskriver om att olika förväntningar ställs på personen och dennes utövande roller. Med hänvisning till olika förväntningar som ställdes på kuratorer utifrån vilken roll de utövade, ändrades samtidigt deras status i det aktiva mobbningsarbete, där positionens status ökade parallellt med delaktighet i antimobbningsarbetet. Intervjumaterialet har visat att status för kuratorernas praktiska roller i arbete med mobbning var beroende på hur betydande deras roll i mobbningsbekämpandet var. Därigenom blir den mest perifera rollen den som har lägst status, då kuratorerna inte var huvudaktörer i det arbetet. Den mellancentrala rollen, där kuratorerna var en del i det förebyggande arbetet och kunde i viss mån ha praktiska uppgifter, var placerad lite högre i skolans sociala hierarki. Sista rollen, där kuratorer hade den centrala rollen och var drivande i mobbningsarbete, var en roll med högst status grundad i kuratorernas stora aktivitet, där förväntningar på rollen var stora, där skolkuratorerna hade många arbetsuppgifter och beroende på stort initiativ i antimobbningsarbetet var statusen högst i jämförelse med de andra roller som urskiljdes i empirin.

Merton (1968 s.115ff) beskriver att inom role-sets kan förekomma konflikter och dysfunktionalitet mellan de roller som den professionella måste utöva i sin yrkesroll, som kan bero på förväntningar som ställs på roller och kuratorernas svårighet att hantera de samtidigt. Att byta mellan olika roller och positioner inom skolans sociala hierarki, uppfattades inte vara bekymmersamt för de intervjuade skolkuratorerna. Intervjupersoner uppfattades inte ha svårigheter med att byta mellan sina roller och uttryckte även att de trivdes med att vara

verksamma på flera plan och att deras unika kompetenser användes inom olika områden i just mobbningsarbete.

7. Uppsatsens sammanfattning och avslutande diskussion

Syfte för denna uppsats var att undersöka hur skolkuratorer uppfattar sin roll i arbete mot mobbning. I resultatet framkommer att det finns skillnader i vilka praktiska roller skolkuratorer har i mobbningsarbetet. Delvis beror det på om skolan använder sig av ett antimobbingsprogram. På skolorna där antimobbingsprogram användes, uttalade kuratorerna att deras roll i mobbningsarbetet var mindre, då mobbningsprogrammets utgångspunkt var att den som uppmärksammar mobbning ska vara den som samtidigt ansvar för problematikens vidare lösning. Där var skolkuratorernas praktiska roll perifer, då den handlade mer om att bistå med råd och stöd till skolpersonalen. På skolorna där inget antimobbingsprogram användes hade skolkuratorerna mer central och betydande roll i det praktiska mobbningsarbetet.

Kuratorernas definition av mobbning, var att det var en invecklad problematik. Kuratorerna uttalade att den mest förekommande mobbning skedde i form av verbala upprepade kränkningar, där den fysiska mobbningen var sällsynt. Metoder som användes i det aktiva arbete mot mobbning var framförallt samtal med de inblandade elever. En annan del, som skolkuratorerna kunde vara ansvariga för var underrättelse av de inblandade elevernas vårdnadshavare. Kuratorer beskrev att det som kunde bidra till minskad mobbning på skolorna var bland annat vuxnas närvaro och tillsyn av elever. En annan del av det förebyggande arbete beskrevs vara värdegrundsarbete som talades om i termer att det ”ska sitta i vägarna” för arbete på skolorna i det både pedagogiska arbete och arbete som utförs av övrig personal på skolan.

I presentation av empiri och dennes vidare analys urskiljdes tre praktiska roller eller funktioner som förekom i varje skolkuratorns utsagor, som samtidigt kan kopplas med studiens frågeställningar om vilka roller skolkuratorer ansåg att de har i mobbningsarbete. De tre roller är nämligen den perifera rollen, där skolkuratoren hade endast en stödfunktion i arbete med mobbning, som kunde bistå mer råd och stöd eller eventuellt handleda pedagoger i

hur de skulle gå tillväga i mobbningsarbete; den mellancentrala rollen, där skolkuratoren var mer involverad i arbete med mobbning i form av förebyggande arbete och förberedelser av material till arbete med mobbning med eleverna, både för sina egna övningar och för pedagogernas arbete; den centrala rollen där skolkuratorer var drivande huvudaktörer och hade den mest betydande rollen i arbete med mobbningsärenden på skolan, delvis genom att det var skolkuratorer som hade stödsamtal med de inblandade elever, men även i form av kuratorernas utlåtande och bedömning av mobbningsituationer som var en viktig och ofta avgörande faktor för vidare arbete med ärenden. De tre praktiska roller som urskiljdes i skolkuratorernas utsagor kan kopplas med Mertons (1968) rollteori, då Merton menar att en roll kan innebära olika statusen och förväntningar som ställs på rollen. I denna studie kunde skolkuratorer ha tre olika roller i praktiskt mobbningsarbete, som innebar olika förväntningar och olika status tillskrivna skolkuratorernas yrkesroll.

I analysen, där empiri kopplades samman med tidigare forskning och de teoretiska utgångspunkter, där med tanke på rollteori ur Mertons (1968) och Skaus (2008) syn på roller, presenterades att de tre ovannämnda praktiska roller, innebar olika status i skolans hierarki som var beroende på kuratorernas engagemang och insats i mobbningsarbete. Status berodde på roller som kuratorerna hade i mobbningsarbete, där slutsats kan dras att roller formades utifrån arbetsuppgifter som kuratorerna hade i sitt yrke. Funktionen som skolkurator innebar inte endast en stödfunktion, då olika förväntningar ställdes på skolkuratorer beroende på vilken roll hen utövade. Där blir min tolkning att variationen i skolkuratorns arbete blir det som påverkar utformning av roller och samtidigt har inverkan på vilken status kuratorn har i sin yrkesroll.

Nya tankar som har kommit upp under skrivande och bearbetning av material var nämligen att min förförståelse av att en skolkurator borde vara en nyckelperson i arbete med mobbning, stämde inte överens med det jag mötte i verkligheten. Alla skolkuratorer påpekade att det är många vuxna på skolan som blandas in och arbetar tillsammans för att få stopp på mobbning, där skolkuratorer har en betydande roll men samtidigt inte är nyckelpersoner. Istället kan skolkuratorns roll kallas för den omtalade ”spindel i nätet” som knyter an olika delar i mobbningsarbete i skolans system och med det samma har den centrala rollen i arbete mot mobbning. Där kunde kuratorerna vara ansvariga för kontakt och samarbete med elever, deras vårdnadshavare och mentorer, vara en del av elevhälsa, trygghetsteam eller antimobbingsprogram, men även vara endast en biträdande person som bistår med råd, stöd, handledning

eller vägledning om sådant behov finns. Med hjälp av Merton (1968) och Skaus (2008) syn på roller kunde jag urskilja olika praktiska roller som skolkuratorerna intag i sitt antimobbningsarbete. En slutsats kan dras att en kurators yrkesroll oberoende av skollagens diffusa beskrivning, i praktiskt arbete begränsades inte enbart till en stödfunktion, utan kunde även innebära både stor insats i det förebyggande arbete samt ett aktivt arbete där skolkuratorer kunde vara de mest drivande aktörer med mest ansvar för antimobbningsarbetet. En annan slutsats är att kuratorerna hade olika positioner i sitt arbete, där till varje position tillskrevs olika förväntningar som ställdes på skolkuratorer beroende på vilken roll utövades av skolkuratorer i en specifik situation.

Verklighet som undersöktes i denna studie konfronterades med förförståelsen av att en skolkurator som är en utbildad socionom och har bredd kunskap om den sociala sfären som drabbas mest av mobbning, blir därigenom den viktigaste personen i arbete mot mobbning, där kurators kompetenser tas vara på genom att hen blir involverad i mobbningsarbete i stor grad. Resultat visade att min förförståelse inte stämde överens med verkligheten som jag mötte och det som kuratorerna berättade om sina roller i mobbningsarbete. Dock kan denna studie sammanfattas med att även om kuratorer inte alltid har en huvudroll i arbete mot mobbning och inte alltid är den drivande aktör i alla mobbningsärenden, är det samarbete mellan skolkuratorerna, skolans personal och andra vuxna på skolan som kan bidra till bättre och mer lyckad arbete med mobbning.

8. Referenser

Arrhenius, Lars. Malmberg, Fredrik. Alin Åkerman, Britta. Erkers, Heike. Rosengren, Ludmilla. Millberg, Sara (2014) *Fler skoluratorer kan bidra till att rädda liv* (elektronisk). Svenska Dagbladets officiella hemsida <http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/starkt-elevhalsa-kan-forebygga-mobbning_3664844.svd> (2014-11-1)

Austin, Shelia M. Reynolds, Glenda P. Barnes, Shirley L. (2013) *School leadership and counselors working together to adress bullying*. (elektronisk) Education Winter 2012, Vol. 133 Issue 2, p283-290. 8p.
<<http://eds.a.ebscohost.com.ludwig.lub.lu.se/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=01ca676b-9bd3-47b2-a779-521ed350cba0%40sessionmgr4003&vid=8&hid=4102>> (2014-11-1)

Backlund, Åsa (2007) *Elevvård i grundskolan – Resurser, organisering och praktik*. Stockholms universitet, Institutionen för socialt arbete, Rapport i socialt arbete, Nr 121

Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB. Upplaga 2:2

Cunningham, Nancy J. & Whitten, Michael (2007) *The Role of the Middle School Counselor in Preventing Bullying*. (elektronisk) Journal of School Counseling, v5 n1 2007, <<http://eric.ed.gov/?id=EJ901162>> (2014-11-1)

D-Wester, Yvonne (2005) *Socionomen i skolan*. Stockholm: Förlagshuset Gothia AB

Enochsson, AnnBritt och Olin, Fredrik (2007) ”Trakasserier och mobbning på den virtuella arenan”. I Christina Thors (red.): *Utstött - en bok om mobbning*. Stockholm: Författarna och Lärarförbundets Förlag. Upplaga 1:3

Forsman, Arne (2003) *Skolans texter om mobbning - reella styrdokument eller hyllvärmare?*. Doktorsavhandling. Institutionen för lärarutbildning. Luleå tekniska universitet

Friends (2014) *Friendsrapporten*. (elektronisk). Friends organisationens officiella hemsida <<http://www.friends.se/friendsrapporten>> (2014-10-27)

Gustafsson, Lars H (2009) *Elevhälsa börjar i klassrummet*. Lund: Studentlitteratur AB. Upplaga 1:1

Jönson, Håkan (2010) *Sociala problem som perspektiv. En ansats för forskning och socialt arbete*. Malmö: Liber AB.

Kowalski, Robin M. Morgan, Chad A. Limber Susan P. (2012) *Traditional bullying as a potential warning sign of cyberbullying*. (elektronisk) School Psychology International 2012 33: 505, <<http://spi.sagepub.com/content/33/5/505>> (2014-11-25)

Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Merton, Robert K. (1968) *Social Theory and Social Structure*. New York: The Free Press.

Olsson, Christer (2014) *Blunda inte för mobbningen i skolan*. (elektronisk) Borås tidningens officiella hemsida <[http://www.bt.se/debatt/blunda-inte-for-mobbningen-i-skolan\(4105286\).gm](http://www.bt.se/debatt/blunda-inte-for-mobbningen-i-skolan(4105286).gm)> (2014-10-27)

Olweus, Dan (1991) *Mobbning i skolan. Vad vet vi och vad vi kan göra*. Liber Utbildning AB, Upplaga 2

Olweus, Dan (1999) *Mobbning bland barn och ungdomar*. Rädda Barnen, Upplaga 1:3

Olweus, Dan (2007) ”Mobbning i skolan. fakta och åtgärder”. I Christina Thors (red.): *Utstött - en bok om mobbning*. Stockholm: Författarna och Lärarförbundets Förlag. Upplaga 1:3

Skau, Greta Marie (2008) *Mellan makt och hjälp. Om det flertydiga förhållande mellan klient och hjälpare*. Malmö: Liber AB, Upplaga 3:2

Svensson. Kerstin, Johansson. Eva, Laanemets. Leili, *Handlingsutrymme. Utmaningar i socialt arbete* (2008) Stockholm: Författarna och Bokförlaget Natur & Kultur. Upplaga 1:2

Thomassen, Magdalene (2007) *Vetenskap, kunskap och praxis. Introduktion till vetenskapsfilosofi*. Malmö: Gleerups Utbildning AB, Upplaga 1:4

Vetenskapsrådet. (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. (elektronisk). <<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>>

9. Bilagor

Bilaga 1

Informationsbrev och förfrågan om medverkande i en intervjustudie

Hej,

Jag heter Joanna Latoszynska och är en socionomstudent vid Lunds Universitet, Campus Helsingborg. Jag studerar på sjätte terminen och under de sista två månaderna av terminen ska jag skriva ett självständigt arbete, dvs en kandidatuppsats (C-nivå). Temat som jag har valt för min uppsats handlar om skolkuratorernas arbete med mobbningsproblematiken. Mitt syfte är att få fördjupad kunskap och förståelse för temat genom att belysa skolkuratorernas roll i arbete med mobbing.

Jag vänder mig till dig för att fråga om du som yrkesverksam skolkurator vill medverka i min studie?

Deltagande i studien innebär att en intervju kommer att genomföras vid ett datum, en tid och en plats som vi kommer överens om. Intervjun beräknas att ta ungefär 30-60 minuter. Allt du säger under intervjun kommer att behandlas som konfidentiell information, vilket innebär att du kommer att avidentifieras och ingen kommer att kunna veta vem som har sagt vad.

Medverkan i studien är frivillig och du som deltagare har rätt att avbryta din medverkan när som helst, utan att behöva ange anledning. Information som jag får in under intervjun kommer endast att användas till min kandidatuppsats. Efter att uppsatsen är klar och godkänd kommer allt intervju material att förstöras. Om du vill kommer du att få ett exemplar av det färdiga resultatet som beräknas vara klart i månadsskiftet januari/februari 2015.

Hälsningar

Joanna Latoszynska
Lunds Universitet,
Campus Helsingborg
07*****

E-post adress

E-post adress

Handledare: Universitetslektor Mikael Sandgren
Lunds Universitet
E-post adress

Bilaga 2

Intervjuguide

Inleda med syfte med intervju

All information kommer behandlas som konfidentiell information

Materialet kommer att användas endast till min uppsats och kommer förstöras efteråt.

Bakgrundsfrågor:

- Kan du berätta om din yrkesbakgrund?
- Hur länge har du arbetat som skolkurator?
- Hur länge har du arbetat på denna skola/din nuvarande arbetsplats?

Frågor om mobbning:

- Vilka erfarenheter har du av mobbning inom skolans verksamhet? Hur kan du definiera mobbning?
- Vilka drabbas av mobbning? Någon speciell grupp?
- Vad tror du kan orsaka mobbning?
- Görs det något åt de bakomliggande orsaker för mobbning? I så fall vad och hur?

Handlingsplan, åtgärdsprogram:

- Vad gör ni för att förebygga/bekämpa mobbning på skolan?
- Använder skolan någon handlingsplan för mobbning?
- Hur ser handlingsplanen/åtgärdsprogram ut?
- Hur ser arbete med handlingsplaner ut?

Antimobbningsteam:

- Finns det något team som arbetar endast med mobbningsproblematiken?
- Vilka ingår i teamet?
- Vilken roll/ansvarsområde har du i teamet?
- Andra aktörer i teamet, vad ansvarar de för? Vilka roller har de?
- Hur fördelas ansvaret bland antimobbningsteamets medlemmar?
- Vilken antimobbningsmodell använder ni i ert arbete med mobbning?
- Kan du berätta lite om den?
- Hur ser det praktiska ingripandet ut?
- Hur ser ni resultat av ert arbete?
- Är det något du hade velat ha mer/mindre av i arbete med mobbning?
- Finns det några grupper som du som skolkurator samarbetar med utanför skolan, när det gäller mobbningsproblematiken?
- Vilka är det då? hur ser samarbetet ut?

Roll i aktivt arbete:

- Vilken roll har du som skolkurator i det aktiva arbetet med mobbningsproblematiken? och i antimobbningsteamet?

- Vem bestämmer över vilka arbetsuppgifter du har, här med tanke på arbete med mobbning?
- Hur och vem prioriterar de ärenden som du som skolkurator får in?
- Vilket handlingsutrymme har du som skolkurator över ditt arbetet?
- Vad får du bestämma över själv?
- Hur görs prioriteringar av ärenden som du får på ditt skrivbord?

- När det gäller relationer med elever som du kommer i kontakt med, vad är det för skillnad i relationer som du får till elever jämfört med relation som annan skolpersonal får? Här menar jag mest lärarna.
- Upplever du att någon annan personal eller yrkesgrupp på skolan hade kunnat ta över kuratorns roll och arbetsuppgifter? T.ex. om lärarna kunde dela upp arbetsuppgifter och på så sätt ersätta/fylla skolkuratorns position?

- Du kan få exempel av det slutgiltiga resultatet av min uppsats som beräknas vara klart i månadsskiftet januari/februari 2015.